

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

Obor: Mezinárodní obchod

**Vliv mentality, kultury a politické situace vybraných arabských zemí
na jejich hospodářský vývoj.**

Bakalářská práce

Autor: Kateřina Habrcetlová

Vedoucí práce: Ing. Magda Neuwirthová

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a vyznačila všechny citace z pramenů.

V Praze dne 21. dubna 2013

.....

podpis studenta

Poděkování

Tímto děkuji Ing. Magdě Neuwirthové, vedoucí této práce, za její vstřícnost, ochotu a doplňující komentáře, které mi velmi pomohly při zpracovávání tohoto aktuálního tématu.

Obsah

Úvod, vymezení cílů a metod	1
1 Arabské státy a jejich kultura	3
1.1 Vymezení arabských států.....	3
1.1.1 Maghrib.....	3
1.1.2 Arabská Afrika.....	3
1.1.3 Levanta.....	4
1.1.4 Arabský poloostrov	4
1.2 Arabská kultura	5
1.2.1 Víra	6
1.2.2 Rodina	7
1.2.3 Žena v arabském světě	9
1.2.4 Čest a pohostinnost	11
1.2.5 Oblečení a jídlo	12
2 Popis vybraných zemí, jejich současná politická situace respektive kulturní specifika	14
2.1 Egypt	14
2.1.1 Politická situace	15
2.2 Libye	19
2.2.1 Politická situace	20
2.3 Libanon	25
2.3.1 Politická situace	26
2.4 Saúdská Arábie.....	29
2.4.1 Kulturní extrémny.....	30
3 Dopady politické situace na ekonomiky vybraných zemí	33
3.1 Egypt	33
3.2 Libye	38
3.3 Libanon	43
3.4 Saúdská Arábie.....	47
Závěr	53
Seznam použitých zdrojů.....	56
Knižní zdroje:.....	56
Elektronické zdroje a články	57
Seznam příloh	61

Seznam grafů

Graf 1: Vývoj HDP Egypta do roku 1999	34
Graf 2: Vývoj HDP Egypta od roku 2000	34
Graf 3: Vývoj inflace v Egyptě do roku 1999	35
Graf 4: Vývoj inflace v Egyptě od roku 2000	36
Graf 5: Meziroční změny exportu a importu Egypta	36
Graf 6: Nezaměstnanost Egypta	37
Graf 7: Vývoj HDP Libye do roku 1999	39
Graf 8: Vývoj HDP Libye od roku 2000	40
Graf 9: Vývoj inflace v Libyi do roku 1999	41
Graf 10: Vývoj inflace v Libyi od roku 2000	41
Graf 11: Meziroční změny exportu a importu Libye	42
Graf 12: Vývoj HDP Libanonu do roku 1999	44
Graf 13: Vývoj HDP Libanonu do roku 1999	44
Graf 14: Vývoj inflace v Libanonu do roku 1999	45
Graf 15: Vývoj inflace v Libanonu od roku 2000	46
Graf 16: Meziroční změny exportu a importu Libanonu	46
Graf 17: Vývoj HDP Saúdské Arábie do roku 1999	48
Graf 18: Vývoj HDP Saúdské Arábie od roku 2000	49
Graf 19: Vývoj inflace v Saúdské Arábii do roku 1999	49
Graf 20: Vývoj inflace v Saúdské Arábii od roku 2000	50
Graf 21: Meziroční změny exportu a importu Saúdské Arábie	51
Graf 22: Nezaměstnanost Saúdské Arábie	52

Seznam tabulek

Tabulka 1: Meziroční změny HDP (v %) Egypta	35
Tabulka 2: Meziroční změny HDP (v %) Libye	40
Tabulka 3: Meziroční změny HDP (v %) Libanonu	45
Tabulka 4: Meziroční změny HDP (v %) Saúdské Arábie	48

Úvod, vymezení cílů a metod

V této práci se zaměřím na poznání arabské kultury a politické situace ve vybraných arabských zemích a na následnou analýzu jejich ekonomických ukazatelů. Blíže se budu věnovat popisu kultury v Saúdské Arábii, která vykazuje značná kulturní specifika a to i v rámci islámské kultury jako takové. Dále popíšu politický vývoj v Libyi, Egyptě a Libanonu a uvedu přehled ekonomického vývoje těchto zemí a Saúdské Arábie. Toto téma bylo vybráno především z důvodu jeho aktuálnosti. V práci bude použita metodika analýzy sekundárních zdrojů.

V první kapitole si kladu za cíl blíže poznat arabské země a jejich kulturu. Vymezení arabských zemí je pro tuto práci velmi důležité, a to proto, že se lze setkat s názory, že arabská kultura je totožná s kulturou islámskou. Toto tvrzení je pravdivé pouze z části. Historické pozadí vývoje jednotlivých islámských zemí se totiž velmi liší, čímž je značně ovlivněna právě i kultura a mentalita lidí žijících v těchto státech. Tyto znaky mají zároveň vliv na celkové dění v jednotlivých zemích. Popsány budou základy islámu, který je hlavní vírou v arabských zemích, a dále principy arabské kultury. Těmi jsou rodina a její důležitost v životě arabů, čest a pohostinnost. Dále bude popsána role ženy. Ženy mají v arabském světě velmi specifické postavení, a proto jim bude věnována zvláštní část práce. Poslední část první kapitoly bude věnována tradicím, konkrétně zvykům v oblékání a stolování.

V druhé části práce budou stručně popsány jednotlivé výše uvedené země a dále bude popsána tamní politická situace respektive kulturní extrém. V této části práce si kladu za cíl nastínit pozadí politických změn v Egyptě, Libyi a Libanonu a dále popsat kulturní extrém v Saúdské Arábii. Práce se na téma politiky v arabských zemích zaměřuje především proto, že toto téma je stále aktuální a na příkladu Egypta je jasné vidět, že situace zde není ještě zcela uklidněna. Povstání známé jako arabské jaro začalo v Tunisku, kde se tuniský prodejce ovoce na protest proti přebujelému státnímu aparátu upálil. Následné masové protesty proti současnému režimu vedly až k jeho svržení. Převážně díky sociálním sítím se revoluční nálada přelila do nedalekého Egypta.

Inspirováni tuniskými protesty organizovali mladí Egypťané své vlastní demonstrace. Revolta se dále rozšířila do Libye, Bahrajnu, Sýrie, Alžírsko a do mnoha dalších zemí.¹

Dílčí cíle z předchozích dvou kapitol dávají především podklady k objasnění hlavního cíle celé práce. Tím je potvrzení či vyvrácení hypotézy, zda politická situace respektive kulturní extrém země mají vliv na její ekonomickou situaci.

V závěrečné části vlastní práce bude provedena grafická analýza ekonomických ukazatelů jednotlivých vybraných zemí. Popsán bude jak vývoj hrubého domácího produktu, tak inflace a změny v mezinárodním obchodě zemí. Dalším zkoumaným ukazatelem bude také nezaměstnanost.

¹ Viz příloha č. 1

1 Arabské státy a jejich kultura

1.1 Vymezení arabských států

Mezi arabské státy můžeme zařadit široké spektrum zemí, které se rozprostírá od afrického pobřeží Středozemního moře přes celý Arabský poloostrov až po Blízký východ. Jejich společným znakem je jejich jazyk – arabština, která má však mnoho místních dialektů. Tyto státy lze rozdělit na bohatý východ díky příjmům z ropy a chudý západ představující sever Afriky. Počet obyvatel k červenci 2012 činil téměř 330 milionů.

1.1.1 Maghrib

Od západního pobřeží severní Afriky až do jejího středu se táhne pásmo států zvané Maghrib. Toto označení se v užším smyslu používá i pro samotné Maroko, v překladu „al-maghrib“ znamená západ nebo také slunce. Oceán a moře, zelené pláně, ale také poušť a pohoří Atlas řadí tuto zemi k turistickým skvostům. Její výjimečnost podtrhují starobylá města a jedinečné přírodní druhy jako je například strom argan, který roste pouze v této zemi. Do zemí Maghribu řadíme také Západní Saharu, méně známou Mauritánii, Alžírsko, Tunisko a Libyi. Ze zemí Maghribu je pro nás nejznámější a i geograficky nejbližší Tunisko. Právě zde vzplanula takzvaná jasmínová revoluce, která položila základ dalším arabským revolucím, kterým jsme v této době svědky. Pod pojmem Libye se nám jako první vybaví jméno tehdejšího vůdce plukovníka Muammara Kaddafího. Původními obyvateli zemí Maghribu jsou Berbeři. Nejznámějšími z nich jsou Kabylové a Tuaregové. Berbeři mají svůj původ v Evropě, kdy část Evropanů asi 2500 let př. n. l. osídlila severní Afriku. Proto se i dnes můžeme setkat se členy těchto kmenů, kteří mají modré či zelené oči a blond nebo zrzavé vlasy.

1.1.2 Arabská Afrika

Mezi země arabské Afriky patří pro nás velmi známý Egypt. Země ležící na řece Nilu proslulá svojí historií faraonů a pyramid. Dnes však jedna z turisticky nejoblíbenějších zemí trpí teroristickými útoky a politickou nestabilitou, která mnohé cestovatele odradí od návštěvy této nádherné země. Politickými změnami posledních měsíců se budu dále zabývat v následujících kapitolách. Dalším státem arabské Afriky je také Súdán,

přesněji dnes již jeho bývalá severo-střední část, kde převažuje arabské obyvatelstvo vyznávající islám oproti jeho jižnímu sousedovi, kde převládají křesťansko-animističtí vyznavači. K rozdělení došlo dne 9. července 2011. K území tzv. arabské Afriky se přiřazují například i Komorské ostrovy, Čad a dále země Afrického rohu jako Džibutsko a dlouhodobě nestabilní Somálsko. Obyvatelstvo těchto zemí však není arabského původu, a proto se těmto státům práce nebude blíže věnovat.

1.1.3 Levanta

Pojem Levanta označuje rozsáhlé geografické a kulturní území na východním pobřeží Středozemního moře. Na severu je ohraničeno pohořím Taurus, na jihu Arabskou pouští a na západě pobřežím Středozemního moře. Na východě sahá toto území až k pohoří Zagros.² Na území Levanty, též známe jako tzv. „úrodný půlměsíc“, se rozprostírají následující státy, které spojují velice podobné jazykové dialekty. Prvním státem rozkládajícím se na tomto území je Jordánsko známé svým skalním městem Petrou, které je stále častějším cílem turistů, a také Mrtvým mořem proslulým svými léčebnými účinky. Řeka Jordán tvoří na západě země hranici s Izraelem. Izrael sice patří do úrodného území Levanty, avšak není arabským státem. Jeho historický a kulturní vývoj se ubíral jiným směrem stejně tak jako území Palestiny, o které se stále vedou spory. V Sýrii v těchto dnech probíhají bouře arabského jara. Práce se bude blíže zabývat Libanem, který byl dříve známý jako Švýcarsko východu. O toto označení Libanon přišel během občanské války, za kterou stál boj mezi islámem a křesťanstvím. Nyní se do Libanonu uchylují uprchlíci ze sousední Sýrie a hledají zde u místních občanů azyl. Posledním státem v této oblasti je Irák v minulosti rozprostřený na území Mezopotámie. V novodobé historii se Irák řadil mezi arabské státy s nejvyšší úrovní vzdělanosti. Jeho dialekt, ale i kultura jsou však dnes ovlivněny sousedním Íránem a migrací obyvatelstva mezi těmito státy, a tak již není typickým arabským státem.³

1.1.4 Arabský poloostrov

Arabský poloostrov je geografickou křižovatkou mezi Afrikou a Asií. Ve světovém měřítku hraje oblast Arabského poloostrova velmi důležitou roli a to z toho důvodu, že

² HARRIS, William W. *The Levant: a fractured mosaic*. Princeton: Markus Wiener Publishers, 2005, ISBN 15-587-6368-6.

³ KHIDAYER, Emíre. *Arabský svět - jiná planeta?*. Praha: Mladá fronta, 2011, ISBN 978-802-0424-952.

se zde nacházejí strategické zásoby ropy a zemního plynu. Pro islámskou část světa je toto místo důležité, protože zde leží poutní místa Mekka a Medína, která dle koránu musí alespoň jednou za život každý muslim navštívit. Země tvořící Arabský poloostrov jsou následující. Omán, jediný arabský sultanát, nabízí panenskou přírodu, avšak těží z toho, že má zásoby ropy a zemního plynu. Tyto zásoby se však tenčí, a tak zde vznikají různé projekty na snížení závislosti na těchto surovinách.⁴ Další zajímavostí může být fakt, že část Ománců má černé zbarvení pleti a africké rysy a to z toho důvodu, že Omán dříve vlastnil ostrov Zanzibar. Další země jako Kuvajt, Bahrajn, Katar, Saúdská Arábie⁵ nebo Spojené arabské emiráty také pro svůj růst využívají nerostného bohatství ve formě ropy a zemního plynu. V tomto ohledu je třeba vyzdvihnout Spojené Arabské Emiráty, protože jako první země z ropných magnátů využila peníze z ropy k investicím do jiných oblastí, ve kterých se stává velmi úspěšnou a vyhledávanou zemí. Poslední zemí Arabského poloostrova je Jemen. Jedna z nejchudších zemí světa s vysokým indexem porodnosti a zároveň vysokým indexem kojenecké úmrtnosti a dětské podvýživy (2. místo za Indií).⁶

1.2 Arabská kultura

Arabská kultura je bohatá na tradice a zvyky, které jsou založeny především na účtě k náboženství a rodině. Arabská kultura a tradice včetně jídla a mnohého dalšího je do značné míry ovlivněna geografickou polohou arabských států.⁷ Na první pohled se může tato kultura zdát jednotná, ale v některých zemích existují jistá specifika týkající se míry konzervatismu nebo role ženy. Je nutné si také uvědomit, že během posledních dvaceti let doznal arabský svět značných změn. V některých zemích se počet vzdělaných lidí zdvojnásobil, vzdělává se také mnohem více žen, které jsou později profesně aktivní.⁸

⁴ Central Intelligence Agency. *The world factbook: Middle East: Oman* [online]. 2012 [cit. 2012-10-20]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/mu.html>.

⁵ Saúdské Arábii se budu blíže věnovat v dalších částech práce.

⁶ Central Intelligence Agency. *The world factbook: Middle East: Yemen* [online]. 2012 [cit. 2012-10-20]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ym.html>.

⁷ www.eHow.com. *Arabic customs & traditions* [online]. 2012 [cit. 2012-10-21]. Dostupné z: http://www.ehow.com/list_5792287_arabic-customs-traditions.html#page=0.

⁸ SARKISYAN, Inna. Obchodní jednání III. - Arabové. *Dům financí.cz* [online]. 5. 6. 2007 [cit. 2012-10-21]. Dostupné z: <http://dumfinanci.cz/clanky/129-obchodni-jednani-iii-arabove/>.

1.2.1 Víra

Většina osob v muslimských zemích je velice nábožensky založena.⁹ Hlavním náboženstvím arabského světa je islám. Začal jej vyučovat prorok Mohamed v 7. století. Stoupenci islámu se nazývají muslimové a svatou knihou je korán. Ten provází muslimy nejen duchovním životem, ale i v sociálních a politických záležitostech a v neposlední řadě také osobními vztahy. Liturgickým jazykem islámu je právě arabština a to proto, že toto náboženství vzniklo na Arabském poloostrově, odkud se dále šířilo. Ačkoli většina Arabů jsou muslimové, někteří z nich vyznávají též křesťanství nebo judaismus.

Pět pilířů víry

Pro pochopení kultury arabských zemí je nutné znát tzv. pět pilířů víry, které ovlivňují každodenní život většiny jejich obyvatel, turistů, obchodních partnerů a všech, kteří s muslimy přicházejí do styku. Těchto pět pilířů představuje základní povinnosti každého věřícího vůči Bohu.

Prvním pilířem je vyznání víry neboli šahadah. Toto má představovat jedinečnost Alláha a věřící vést k následování učení Mohamedova. V překladu tato věta doslova znamená: „Není bohů kromě jediného Boha a Mohamed je jeho posel.“¹⁰

Druhým pilířem je modlitba neboli salah. Obsahem tohoto pilíře je povinnost vykonat pětkrát denně modlitbu. Ty se uskutečňují vždy po úsvitu, v poledne, odpoledne, po západu slunce a po setmění. Modlitby obsahují libovolné verše, které si daný věřící pamatuje a ty přednáší v arabštině. Tyto modlitby lze vykonávat kdekoliv, ať už na poli, na univerzitě nebo třeba v letadle, což se často setkává s nepochopením.

Almužna neboli zakáh je třetím pilířem. Almužna je finanční povinností a má představovat očistění majetku. Almužnu si každý muslim vypočítává sám a odpovídá asi 2,5 % ročních příjmů. Tu věnuje například chudým a potřebným. Postupem času se tento pilíř v některých zemích změnil v daň a zmizel jeho charitativní smysl.¹¹

⁹ ŠRONĚK, Ivan. *Kultura v mezinárodním podnikání*. Praha: Grada Publishing, 2001, ISBN 80-247-0012-3.

¹⁰ Blizky Vychod.eu: ...vaša brána do Arábie. *Hlavní pilíře islámu a jejich význam* [online]. 30. 3. 2010 [cit. 2012-10-21]. Dostupné z: <http://www.blizkyvychod.eu/islam/hlavne-piliere-islam-u-a-ich-vyznam/>.

¹¹ Viz předchozí.

Dalším pilířem islámu je půst neboli sawm. Ten se vykonává vždy během tzv. měsíce Ramadánu a trvá přesně třicet dní. Během těchto dní od úsvitu do západu slunce muslimové nepožívají jídlo a nápoje a zdržují se pohlavního styku. Také se mají vyvarovat všech zlých úmyslů a tužeb. Povinnost půstu je přikázána každému dospělému, fyzicky a duševně zdravému věřícímu. Nemocní, staří, lidé na cestách a těhotné a kojící ženy mohou půst přerušit a nahradit ho kdykoliv během roku. Pokud někdo není vůbec schopen půst vykonat, má povinnost nakrmit jednoho chudého člověka za každý den, který zmeškal. Toto vše má přinést především silnou vůli, solidaritu s těmi, kteří hladoví a v neposlední řadě také očistění organismu a tím příznivé důsledky na zdraví.¹²

Poslední povinností každého muslima, který je toho fyzicky schopen, je vykonat alespoň jednou za život pouť do Mekky neboli hadždž. I tato událost má svá pravidla. Především jde o předepsané ošacení, ale je zakázáno se i holit, česat, stříhat si vlasy či nehty, je zakázáno trhat rostliny. Tato pouť se koná vždy během dvanáctého měsíce islámského kalendáře, který je lunární, a tak postní měsíc Ramadán i cesta do Mekky mohou každý rok připadat na jiné dny. Každý, kdo již zvládl vykonat svou pouť života, se stává velmi váženým a těší se velké úctě ostatních věřících.¹³

Je tedy zřejmé, že islám je způsob života a toto náboženství vytváří rámec chování a pravidla uplatňovaná v běžném životě. Není to ale jen víra, která formuje život Arabů a jejich pohled na něj.

1.2.2 Rodina

Rodina je základem arabské společnosti a je pod dohledem celého okolí včetně sousedů a pracovních kolegů. Arabské rodiny jsou velké a zahrnují nejen přímé příbuzenstvo, ale i vzdálené členy rodiny a jejich přátele. Velké rodiny jsou podporovány také proto, aby bylo dobře postaráno o starší členy rodiny. Ve velkých městech se však tradice velké rodiny vytrácí a vznikají zde individuální rodiny. V moderním arabském světě se také klade menší důraz na nutnost mít syna. Arabové získávají společenský status podle toho, do jaké rodiny se narodili. Potřeby rodiny jsou vždy upřednostňovány před

¹² Blizky Vychod.eu: ...vaša brána do Arábie. *Hlavní pilíře islámu a jejich význam* [online]. 30. 3. 2010 [cit. 2012-10-21]. Dostupné z: <http://www.blizkyvychod.eu/islam/hlavne-piliere-islam-a-ich-vyznam/>.

¹³ Viz předchozí.

potřebami jedince a loajalita k rodině je velmi silná. Všechny aktivity se točí kolem rodinného života a jednání kteréhokoli jejího člena může ovlivnit pověst celé rodiny. Hlavou rodiny je vždy muž, který je také vzorem pro děti. Je to on, kdo přebírá odpovědnost za chování všech členů rodiny. Zvláštní pozornost se ubírá k ženám, jejichž nepatřičné chování a činy mají mnohem větší dopad na rodinnou pověst a čest než stejné chování mužů.¹⁴ I přes toto tvrzení jsou ženy v rodině vyzdvihovány a to především proto, že korán praví, že žena si protrpí mnoho během těhotenství a výchovy dětí, a proto si zaslouží zvláštní úctu a respekt. A přestože v arabském světě stále existují dohodnuté sňatky, i v těchto musí s manželstvím souhlasit oba nastávající.¹⁵ Muslimské manželství je jak posvátný čin, tak i právní akt, ve kterém si partneři mohou svobodně stanovit svoje podmínky. Rozvod není zakázán, avšak je považován až za poslední možnost řešení sporu mezi manželi.¹⁶ Proto se rozvádí jen velmi málo arabských manželství. I když je tendence stoupající, ani zdaleka se nepřibližuje ke statistikám západních zemí. Rozvod ze strany ženy se povoluje pouze v několika málo případech: pokud je muž prokazatelně impotentní, pokud ženu týrá a bije anebo pokud u něj žena po uzavření sňatku zjistila tělesnou deformaci, kterou jí předtím zatajil. V mnoha studiích o arabských manželstvích se uvádí, že muž bije ženu přibližně v každém třetím manželství, ale jen málokterá žena tuto skutečnost nahlásí. Ctí pravidlo, které říká „Co se odehrává doma, doma také zůstane.“¹⁷ Korán muslimům dovoluje, aby měli za manželky současně až čtyři ženy, se všemi však musí být nakládáno stejně a musí jim být věnovávána stejná péče a pozornost. Uskutečnit to je ale v praxi téměř nemožné a mezi muslimy panuje obecný názor, že je lépe mít pouze jednu ženu. Proto v muslimských zemích zřetelně převažuje monogamní rodina.

¹⁴ KHIDAYER, Emíre. *Arabský svět - jiná planeta?*. Praha: Mladá fronta, 2011, ISBN 978-802-0424-952.

¹⁵ www.eHow.com. *Arabic customs & traditions* [online]. 2012 [cit. 2012-10-27]. Dostupné z: http://www.ehow.com/list_5792287_arabic-customs-traditions.html.

¹⁶ Discover Islam. *Why is the family so important to Muslims?* [online]. 2012 [cit. 2012-10-27]. Dostupné z: http://www.discoverislam.com/poster.asp?poster=DIP2004_27&page=1.

¹⁷ KHIDAYER, Emíre. *Arabský svět - jiná planeta?*. Praha: Mladá fronta, 2011, ISBN 978-802-0424-952.

1.2.3 Žena v arabském světě

Ve své knize *Toward an Islamic reformation* Abd Allāh Aḥmad Na‘īm píše: „*Pokud jde o postavení muslimských žen, pak ačkoli je pravda, že mají plná práva vycházející ze šarie ve vztahu k záležitostem, které se týkají občanského a obchodního práva, netěší se lidským právům na stejné úrovni jako muslimští muži.*“¹⁸

Některé diskriminační praktiky vůči ženám (zamezený přístup ke vzdělání, povinnost mít zahalený obličej, nehovořit s nikým kromě rodiny a manžela, kruté tresty za banální „přestupky“, poprava za cizoložství atp.), které jsou v západní kultuře často využívány jako protiislámský argument, nemají původ ani tak v islámu jako v patriarchálních předislámských tradicích mnohých arabských společností. Korán například nepřikazuje zahalování obličeje žen, pouze vyzývá k tomu, aby obě pohlaví cudně sklopila zraky, aby se ženy (stejně jako muži) oblékaly slušně a skromně a nechovaly se provokativně. Zahalování také záleží na tradicích a zákonech té které země.¹⁹ Například v Íránu či Saúdské Arábii je zahalení ženy přikázáno. Naopak v Maroku, Egyptě a dalších zemích se respektuje svobodná vůle ženy. Velké procento muslimských žen nosí šátek jako znak svojí cudnosti a neposkvrněnosti. I v zemích, kde je nošení šátku dobrovolné, je tato dobrovolnost pochybná a zahalují se zde i ženy, které by to za jiných okolností nedělaly. Bojí se však reakce okolí, které by o nich mohlo říkat, že jsou necudné. Takové ženy by již nikdy nenašly ženicha. Některé muslimky tak pod hávem nosí například džíny, moderní a značkové oblečení.²⁰ Důvodem k nošení šátku může být i pocit sounáležitosti s islámským světem, který může být silný především u muslimských emigrantů ve světě. Podle muslimů není zahalování žen projevem nesvobody, ale naopak projevem jejich svobodné vůle.

Ženám je doporučována skromnost a cudnost ve vystupování. K některým náboženským úkonům nejsou oprávněny, jiné zas nejsou povinny konat. Při svědectví, dědictví a výkupném z krevní msty se žena počítá jako polovina muže. V manželství má méně práv, ale má právo na výživné a v majetkoprávních otázkách je muži rovna.²¹

¹⁸ NA‘ĪM, ‘Abd Allāh Aḥmad. *Toward an Islamic reformation: civil liberties, human rights, and international law*. New York: Syracuse University Press, 1996, ISBN 08-156-2484-0.

¹⁹ Člověk v tísní, společnost při ČT, o.p.: Projekt Varianty. *Ženy v islámské společnosti*. 2002.

²⁰ Závoj a džíny: ženy v islámském světě. Praha: Vyšehrad, 2005, ISBN 80-702-1776-6.

²¹ KROPÁČEK, Luboš. *Blízký východ na přelomu tisíciletí: dynamika přeměn v muslimském sousedství Evropy*. Praha: Vyšehrad, 1999, ISBN 80-702-1298-5.

Žena je v tradičních islámských společnostech spojována především s domácností. Hlavní povinností muslimky je starat se o dům a rodinu. Dům je místem, kde žena tráví nejvíce času. Má být oddána svému muži a dětem. Na ženu jsou kladena různá omezení, zejména co se týče jejího pobytu na veřejnosti. Na veřejnosti by se neměla pohybovat sama bez doprovodu nějakého mužského příbuzného.²² Výrazněji než v rodině je žena diskriminována ve veřejném životě. Existují země, kde ženy mohou stát v čele vlád, ale také země nebo oblasti, kde jsou ženy z veřejného života zcela vyřazeny. Extrémní normy mají například v Saúdské Arábii, kde ženy nesmí ani řídit auto a při studiu i případném zaměstnání jsou izolovány od mužů. Žena, která pracuje mimo domov, se často setkává s mnoha předsudky a pomluvami. Těmi může být představa, že žena, která pracuje, je poběhlice, která hledá záminku, jak se dostat z domu a seznámit se s cizími muži. Další takovou představou může být to, že se provdala za muže, který není schopný uživit její rodinu. Toto pak vrhá špatné světlo na celou rodinu.²³

Na druhou stranu je nutno dodat, že podle koránu se ženy oproti mužům těší některým výsadám. Je osvobozena od určitých náboženských povinností, například modliteb a půstu v období menstruace a šestinedělí. Nemusí navštěvovat povinná páteční shromáždění. Je osvobozena od veškerých finančních závazků. Jako matka má před zrakem Božím více uznání a vyšší postavení. Jako nevěsta může od svého nastávajícího manžela požadovat příslušné věno, které jí bude náležet. Má právo na naprosté zabezpečení a výživu ze strany manžela. Jako trochu kontroverzní nám může připadat právo ženy na tři čtvrtiny synovské lásky a laskavosti, přičemž na otce má zbývat už jen jedna čtvrtina.²⁴

V některých zemích se utvořila ženská uskupení, která si říkají muslimské feministky. Tyto skupiny dávají ženám příklad, že lze spojit jejich emancipaci s náboženstvím a kulturou. Dávají jim příklad, že lze uniknout rozporu, ve kterém dnešní muslimky žijí. Na jedné straně na ně působí vliv moderního života, na straně druhé na ně tlačí tradiční hodnoty.

²² PAIDEIA: PHILOSOPHICAL E-JOURNAL OF CHARLES UNIVERSITY. *Rodina v islámské tradici* [online]. 2008 [cit. 2012-11-17]. ISSN 1214-8725. Dostupné z: www.pdf.cuni.cz/paideia/download/dvorakovadomov.pdf.

²³ *Závoj a džíny: ženy v islámském světě*. Praha: Vyšehrad, 2005, ISBN 80-702-1776-6.

²⁴ *Islamweb.cz: Postavení ženy v islámu* [online]. [cit. 2012-11-18]. Dostupné z: <http://www.islamweb.cz/elknihovna/zni/zena.htm>.

1.2.4 Čest a pohostinnost

Čest a věrnost jsou jedny z nejdůležitějších hodnot v životech Arabů. Většina z nich věří, že reputace, čest a respekt jsou všechno. Již v předchozích kapitolách bylo řečeno, že pokud si pošpiní čest jeden člen rodiny, je tím ovlivněna rodina celá. Tato kulturní hodnota tak vysvětluje, proč se mnoho Arabů na veřejnosti chová velmi slušně a proč se snaží udělat co nejlepší dojem na ostatní. Čest je pro ně mnohdy důležitější než samotné přežití. Jejím zdrojem může být rodinný původ (např. spřízněnost s Prorokem, člen uctívaného rodu apod.), dosažené postavení, zbožnost, vyšší věk, tvrdá práce, zodpovědnost, vlastnictví peněz, odvaha či šlechtnost.²⁵ Proto například kritika, i když je mnohdy konstruktivní, může být brána jako osobní urážka, protože může ohrozit čest dotyčného. Ze stejného důvodu se snaží Arabové být vždy zdvořilí, což často vede k mylným prohlášením a k následným nedopatřením. Takovým příkladem může být odpověď na jednoduchou otázku: „Chápete?“. Zdvořilost a snaha neztratit tvář vedou k tomu, že Arab téměř vždy odpoví, že chápe, i když tomu tak není. Zdvořilý způsob, jak říci ne, je říct větu: „Uvidím, co se dá dělat.“, bez ohledu na to, zda je úkol možné splnit. A tak nejen při obchodních jednáních je důležité na toto myslet a mít vždy na mysli, že ne každý souhlas je vždy souhlasem.

Pohostinnost je jedním z nejvíce hluboce zakořeněných a důležitých arabských zvyků. Tento zvyk sahá do daleké historie, kdy byly běžnou součástí denního života kočovné kmeny v poušti. Prostředí pouště často odkazovalo nomády na to, aby se spoléhali na laskavost a velkorysost. Pohostinnost obyvatel Arabského poloostrova jim tak umožňovala přežít nejenom žízeň, ale také nájezdy a útoky kočovných kmenů jiných národů. Pohostinnost je zde však brána v mnohem širším smyslu, než jen pouhé pohoštění hostů. Je to věc osobní a rodinné cti a je vnímána téměř jako náboženská povinnost, která znamená službu pro Boha.²⁶

Další z neopomenutelných vlastností Arabů je jejich štědrost. V mnoha kulturách je získávání věcí zdrojem hrdosti. V arabské kultuře je to právě naopak rozdávání darů,

²⁵ BLEHOVÁ, Irena. Mezinárodní vztahy. *Kultura jako faktor politického života v islámských společnostech arabských zemí* [online]. 2002, roč. 37, č. 3 [cit. 2012-11-18]. ISSN 0323-1844. Dostupné z: <http://www.mezinarodnivztahy.com/article/view/41>.

²⁶ 30-days prayer network. *Customs and Behavior: how to behave in Muslim countries* [online]. [cit. 2012-11-18]. Dostupné z: <http://www.30-days.net/islam/culture/customs/>.

jakožto čin velkorysosti. Mluvit o něčí štědrosti je zde jedním z největších komplimentů.

1.2.5 Oblečení a jídlo

V oblasti oblečení a zdobení bere islám v potaz zásady slušnosti, skromnosti a cudnosti. Islám potlačuje všechno, co se neslučuje s nabytím, udržením a rozvojem těchto vlastností. Oděvní materiály nebo styl oblékání, které mohou vzbuzovat nadutost nebo falešnou pýchu a marnost, se přísně zakazují. Stejně tak se zakazují i ozdoby, které mohou oslabit mravnost člověka nebo podlomit jeho mužnost. Muž by měl zůstat věrný své mužné přirozenosti, kterou pro něj Bůh zvolil, a měl by se zdržovat věcí, které by mohly oslabit nebo uvést do nebezpečí jeho charakter. Proto islám muže varuje před používáním jistých látek, například před čistým hedvábím, a před jistými drahými kameny a zlatem užívanými ke zdobení. Ve velkých městech se čím dál tím více můžeme setkat s muži, kteří se oblékají podle západních tradic.

I když islám dovoluje ženě používat věci, které jsou mužům zakázány a které se hodí pouze k ženské přirozenosti, neznamená to, že by islám dával ženě naprostou volnost a zbavoval ji jakýchkoliv omezení. Dovoluje jí věci, které se hodí k její přirozenosti, a současně ji upozorňuje na věci, které by její přirozenost mohly pokazit nebo znečistit. Oblečení muslimské ženy má určité požadavky, například musí být volné, nepřiléhavé, neprůsvitné, nenavoněné nebo nepřezdobené. Jakýkoliv oděv splňující tyto požadavky je islámsky vhodný.

Jak již bylo zmíněno, Arabové jsou velmi pohostinní. U jídla se neřeší žádná závažná témata, vládne u něho většinou uvolněná atmosféra. V tradičním pojetí se pokrmy servírovaly v miskách na ubrus, který ležel buď na koberci či na nízkém stolku, u kterého hosté seděli na polštářích. Jídlo se převážně rukama. Zde je nutné zmínit, že přípustné je jíst pouze rukou pravou, protože levá ruka je považována za nečistou. Toto pravidlo však neplatí jen u stolování, ale například i u potřásání rukou při zdravení apod. Dnes se ale takové stolování vidí v arabských zemích čím dál řidčeji, i tady zavládl klasický evropský způsob a jí se příborem. Tradiční arabské jídlo je časově náročný obřad, který začíná podáváním „mezzé“, čili bohatých zeleninových i masových předkrmů jak teplých, tak i studených. Někdy pak následuje polévka a po ní hlavní chod, který většinou sestává z nejrůznějších druhů zeleninových kaší a masa

upraveného rozmanitými způsoby. Jako přílohu Arabové volí rýži a brambory. Na arabském stole nesmí chybět pita – arabský chléb, který se používá jako příloha, nebo se plní. Další neodmyslitelnou součástí arabské kuchyně jsou luštěniny a to i ty, které naše kuchyně téměř nepoužívá – cizrna, sezam, kuskus nebo boby. Zvláštní postavení mají ryby, které se považují za vzácnost a jsou drahé, a proto se konzumují jen výjimečně. Ke všemu jsou podávány jogurtové a jiné zálivky z čerstvých bylinek a koření. Současně s jídlem se někdy nabízí Arak - anýzový likér, který příznivě ovlivňuje činnost žaludku a střev a napomáhá lepší stravitelnosti jídel. Obdobné účinky má v hojné míře nabízený česnek a snítky čerstvé máty peprné. V některých arabských zemích se podává lehčí bílé, červené nebo růžové víno. V Kuvajtu, Saúdské Arábii, Libyi je však konzumace alkoholu zakázána. Po jídle následuje živá diskuse, zábava, podává se káva a často se kouří vodní dýmka. Nejprve se podává tzv. bílá káva, což je odvar z okvětních lístků pomerančovníků nebo růží. Ta totiž pomáhá dobrému zažití. Klasická silná arabská káva přichází na řadu až nakonec. V některých arabských zemích nesmějí ženy jíst u jednoho stolu s muži. Tam, kde stolují společně, má muž právo být obsloužen první.²⁷

²⁷ Žena.cz: Recepty. *Arabská kuchyně* [online]. 12. 6. 2012 [cit. 2012-11-24]. Dostupné z: <http://recepty.centrum.cz/kuchyne-sveta/2003/6/12/clanky/arabska-kuchyne/>.

2 Popis vybraných zemí, jejich současná politická situace respektive kulturní specifika

V důsledku nedávných událostí se tato kapitola bude věnovat především politické situaci posledních měsíců v Libyi a Egyptě. V rámci části věnované Libanonu se práce bude zaměřovat na vývoj země před a po dlouhé občanské válce a také po tzv. druhé libanonské válce, která se odehrála během léta v roce 2006. Jak již bylo řečeno v předchozí kapitole, která se věnovala kultuře a zvykům, Saúdská Arábie je zemí mnoha kulturních extrémů, kterým se také bude blíže věnovat část této kapitoly.

Východiskem každé části bude základní charakteristika daného státu. Dále bude popsána politická situace Libye, Egypta a Libanonu a kulturní specifika Saúdské Arábie, která také ovlivňují vývoj země.

2.1 Egypt

Obrázek 1 – vlajka Egypta

Zdroj: Ministerstvo zahraničních věcí ČR

Egypt je jednou z nejstarších kolébek civilizací na světě. Oficiální název je Egyptská arabská republika. Rozkládá se v severovýchodní části Afriky a částečně zasahuje i do Asie díky Sinajskému poloostrovu. Celková rozloha činí zhruba 1 milion km², avšak pouze 36 000 km² je souvisle osídleno. Většina obyvatelstva je soustředěna v okolí Nilu.²⁸ Severní část Egypta omývá Středozemní moře a jeho východní část moře Rudé. Pevninskými sousedy jsou Libye a Súdán v africké části a Izrael a pásma Gazy v asijské části. V Egyptě žije přes 80 milionů obyvatel a toto číslo neustále narůstá i přes snahu úřadů na snížení porodnosti. Z toho celá čtvrtina, tedy 20 milionů, žije v hlavním městě Káhiře. Hlavním vyznáním většiny obyvatel je islám, ke kterému se hlásí 90 % obyvatel, 8 % tvoří kopští křesťané a zbylá 2 % jsou židé a jiná vyznání. Bohatství říčního toku Nilu a jeho povodí umožnila založení jedné z největších a

²⁸ MACEK, Radomír et al. *Egyptská arabská republika*. Praha: Institut zahraničního obchodu, 1981. Obchodně ekonomické sborníky. Řada Afrika.

nejvýznamnějších světových civilizací. Od jejího vzniku 3200 let př. n. l. vládly v Egyptě různorodé dynastie, které po sobě zanechaly významné kulturní dědictví. Po dokončení Suezského průplavu v roce 1869 se stal Egypt důležitým světovým dopravním uzlem. V roce 1882 se dostal Egypt pod nadvládu Velké Británie, ale po 40 letech v roce 1922 získal částečnou nezávislost. Plnou suverenitu získal až po svržení britské nadvlády v roce 1952. I přes vybudování Asuánské přehrady v roce 1971 a tím menší závislosti na Nilu pokračovala sociální nestabilita státu a to především kvůli rychle rostoucí populaci a nedostatku orné půdy. Vláda se snažila vyhovět požadavkům rostoucího počtu obyvatel pomocí hospodářských reforem a masivních investic do komunikací a infrastruktury.^{29, 30} Ani to však nestačilo a dnes můžeme vidět důsledky této sociální nestability. I přesto patří Egypt k zemím arabského světa s klíčovým postavením.

2.1.1 Politická situace

Po převratu v roce 1952 se vlády ujímá generál Mohammed Naguib. Dochází však k názorovým rozporům o to, jak vést novou republiku. Vše vyvrcholilo v roce 1954, kdy po krátkém boji o moc vládu v zemi přebírá plukovník Abd an-Násir. Ten zavedl socialistický způsob vlády. Udržoval dobré vztahy se západními i arabskými zeměmi. Dosáhl evakuace britských vojsk ze Suezského průplavu. Odmítal však začlenění do jakéhokoliv uskupení států. Proti množícím se izraelským útokům se chtěl Egypt bránit zbraněmi ze západu. Většina těchto zemí však udržovala s Izraelem spojení a dodávky zbraní odmítala. Spojence tak Egypt získal v ČSSR, tehdy pod vlivem Sovětského svazu. Zhroucení vztahů se západem došlo poté, co USA a Velká Británie odmítly poskytnout Egyptu přislíbené prostředky na výstavbu Asuánské přehrady. Ta měla vést ke zlepšení hospodářské situace v zemi. Jako vzdor použil Násir v roce 1956 znárodnění Suezského průplavu s cílem využít výnosů z něj na financování přehrad. Velká Británie a Francie, jakožto další akcionáři společnosti ovládající Suezský průplav, reagovaly agresivními výhružkami. Vše nakonec vyústilo k vojenskému zákroku Izraele, Velké Británie a Francie a k tzv. suezské krizi. V návaznosti na suezskou krizi byla založena jediná legální politická strana, v jejímž čele stál Násir, a

²⁹ Central intelligence agency: The world factbook. *Egypt: background* [online]. 6. 11. 2012 [cit. 2012-11-25]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/eg.html>.

³⁰ Everyculture.com. *Countries and their cultures: Egypt* [online]. [cit. 2012-11-25]. Dostupné z: <http://www.everyculture.com/Cr-Ga/Egypt.html>.

generálním tajemníkem se stal Anvar as-Sadát. Na začátku roku 1958 proběhlo sjednocení Egypta a Sýrie ve Sjednocenou arabskou republiku. Unie ale nevydržela dlouhou dobu. Egyptská nadvláda, několik vln znárodnění a přisun bohatství pouze malému procentu obyvatel vedlo v roce 1961 k odtržení Sýrie. Zajímavostí je, že název Sjednocená arabská republika si Egypt ponechal ještě 10 let po tomto zvratu. Dne 5. června 1967 zahájil Izrael útok na Egypt, Jordánsko a Sýrii, což vedlo ke krátkému konfliktu, který je dnes známý jako Šestidenní válka. Izraelské vítězství nad Egyptem a jeho spojenci bylo rychlé a zdrcující. Již během prvních hodin byla obsazena téměř všechna letiště a již 8. června Izraelci obsadili Suezský průplav. Po této zničující události vydal Násir prohlášení, že odstupuje ze své funkce, avšak to nebylo přijato a po jeho rychlém návratu docházelo k zatýkání armádních velitelů a jejich odsouzení z neúspěšné války a z přípravy spiknutí. Dne 28. září 1970 Násir náhle umírá a hlavou státu se stává Sadát, tehdejší viceprezident.^{31, 32} V prvních letech navázal na politiku Násira, později se ale mezi nimi začaly prohlubovat rozdíly. V jeho stopách však kráčet při společném egyptsko-syrském útoku na Izrael v říjnu roku 1973, během kterého se oběma zemím podařilo zpět dobít části svých území. Nakonec se Izraelcům útoky podařilo odvrátit, přesto se dá říci, že z toho Egypt vyšel vítězně. Ne vojensky, ale politicky. Od této doby se Sadát snažil prosadit mír mezi Egyptem a Izraelem. Egyptu byla vrácena část Sinajského poloostrova výměnou za mír s Izraelem. Tímto krokem si zároveň Egypt urovnal vztahy s USA. Když se Sadát v listopadu 1977 vydal do Jeruzaléma, aby zde urychlil další mírová jednání, zvedlo to vlnu nevole v ostatních arabských státech. Vrcholná schůzka v roce 1978 přinesla známé dohody z Camp Davidu. Tato jednání si vysloužila Nobelovu cenu za mír a v roce 1979 oba vůdci podepsali izraelsko-egyptskou mírovou smlouvu. Ta stanovila nejen mír mezi zeměmi, ale vytvořila také komplexní rámec pro řešení palestinského problému. Dále obsahovala ustanovení jako stažení izraelských ozbrojených sil a civilistů ze Sinaje do tří let, zřízení zvláštních bezpečnostních opatření na poloostrově vytvořením nárazníkové zóny mezi Egyptem a Izraelem, kterou střežily mírové síly OSN. Dalším plusem byla normalizace ekonomických a kulturních vztahů mezi oběma zeměmi včetně výměny velvyslanců. Zároveň s mírovou iniciativou se Sadát zapojil do hospodářské obnovy a

³¹ Encyclopedia Britannica. *Egypt* [online]. 2013 [cit. 2013-03-03]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/180382/Egypt/22399/World-War-II-and-its-aftermath>.

³² Macek, Radomír et al. *Egyptská arabská republika*. Praha: Institut zahraničního obchodu, 1981. Obchodně ekonomické sborníky. Řada Afrika ISBN 59-244-81.

prohlásil tzv. politiku otevřených dveří v naději, že takto liberalizovaná ekonomika bude oživena přílivem západního i arabského kapitálu. Do roku 1981 byl Egypt podporován rozsáhlým americkým programem, který přinesl přes 1 miliardu dolarů ročně. Jak už bylo zmíněno, arabské státy však s mírovými smlouvami nesouhlasily. Egypt byl vyloučen z Ligy arabských států a jejich sídlo se přesunulo s Káhiry do Tunisu. Po celkové liberalizaci začal peníze z ropy, Suezského průplavu a amerických dotací více doplňovat i turismus. Avšak i přesto zde bylo několik důvodů pro propuknutí masových demonstrací. Mezi hlavní příčiny patřila nezaměstnanost, přírůstek obyvatelstva a přebujelý státní aparát. Demonstrace se Sadát snažil potlačit několika ústupky, mezi nimiž bylo například dosazení Muhammada Husního Mubaraka na post viceprezidenta nebo vytvoření více politických stran. Tyto se ihned staly opozicí Sadátova režimu, a to především z důvodu nesouhlasu s mírovou smlouvou s Izraelem. Stále více se do popředí všech konfliktů a demonstrací dostávají muslimští fundamentalisté. V září roku 1981 Sadát nechal zatknout asi 1500 jeho politických odpůrců, což vyvolalo ještě větší vlnu nevole a 6. října byl na něj spáchán atentát. Do čela státu se po referendu dostává Mubarak. Ten víceméně sleduje stejné cíle jako Sadát, dodržuje podmínky z Camp Davidu a zajišťuje dohodnutý návrat Sinajského poloostrova do rukou Egypta v roce 1982. Vztahy s Izraelem se dočasně ochladily o dva roky později v důsledku izraelské invaze do Libanonu. Mubarak se také snažil o oživení vztahů s arabskými státy. To se mu podařilo na summitu Ligy arabských států v roce 1987, kdy všechny vlády členských států obnovily diplomatické vztahy s Egyptem. O dva roky později se stal Egypt opět členem Ligy arabských států a její sídlo bylo opět přemístěno do Káhiry. V důsledku pádu cen ropy a dalších negativních vlivů se ocitla ekonomika Egypta na dně a islámští extrémisté dostali opět záminku pro své veřejné vystoupení.³³ Během 90. let proběhlo několik teroristických útoků včetně pokusu o zabití samotného Mubaraka v roce 1995. Nejznámější útok z této doby byl útok na turisty v roce 1997 u chrámu bohyně Hatšepsut v Luxoru. Tyto útoky ohrožovaly křehkou stabilitu Egypta, který v této době velmi těžil z cestovního ruchu. Po těchto útocích proběhly velké represe a bylo zatčeno přes 20 000 lidí. Ekonomická nezávislost Egypta byla narušována mezinárodními věřiteli včetně Mezinárodního měnového fondu a nadále se prohlubovaly rozdíly v příjmech a v přístupu ke zdrojům mezi bohatými a chudými občany. Navíc nejednotnost a prohlubující se konflikty mezi muslimy a

³³ Encyclopedia Britannica. *Egypt* [online]. 2013 [cit. 2013-03-03]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/180382/Egypt/22399/World-War-II-and-its-aftermath>.

křesťanskými kopty³⁴ představovaly jak politickou, tak i kulturní hrozbu ve vůdčím postavení Egypta v rámci arabského světa. Vnitřní napětí rostlo spolu s tím, jak režim nadále potlačoval opozici, zatýkal její vůdce a omezoval jejich svobodu projevu. Konflikt s Muslimským bratrstvem, které stálo v opozici už od Násirovského režimu, vyvrcholil poté, co toto hnutí bylo označeno za ilegální. Po volbách v roce 2010, kdy Národní demokratická strana ovládla 98 % parlamentu, vyvrcholila celková nespokojenost s tímto režimem.^{35, 36, 37}

Revoluční povstání

První protesty proti režimu prezidenta Mubaraka vypukly 25. ledna 2011, několik dní po lidovém povstání v Tunisku, známém jako Jasmínová revoluce. Tisíce demonstrantů se shlukovaly do hlavních ulic centra Káhiry, zněly zde slogany proti korupci, politickým represím a chudobě. Demonstranti komunikovali především prostřednictvím sociálních sítí. Sřety mezi demonstranty byly stále častější a brutálnější, což vedlo k hromadnému zatýkání, vážným zraněním a dokonce k několika úmrtím. Protesty se rozšířily do dalších měst po celé zemi. K obzvláště násilným střetům docházelo v Suezu a Alexandrii. Po několika dnech se k protestujícím připojily i opoziční skupiny, včetně Muslimského bratrstva, které mělo největší podporu veřejnosti. Dne 28. ledna se tisíce demonstrantů střetly s policií. Po tomto střetu se vláda rozhodla přijmout mimořádná opatření. Byl zákaz vycházení a mnoho míst bylo odříznuto od internetu a telefonních služeb. Dne 11. února prezident Mubarak vyslyšel protestující a rezignoval, podle svých slov chce dožít v přímořském letovisku Šarm aš-Šajch. Moc převzala armáda a faktickou hlavou státu se stal předseda Nejvyšší vojenské rady Muhammad Hosejn Tantaví. Poté byla jmenována nová vláda a armáda oznámila, že chce reformovat ústavu a uspořádat parlamentní i prezidentské volby. Začalo také propouštění politických vězňů. Mubarakovi byly zmrazeny účty a byl mu vydán zákaz vycestování. I po částečném uklidnění se však konaly nové demonstrace a stávky, tentokrát demonstranti vyzývají ke zlepšení pracovních podmínek a vyšším mzdám. Svůj obraz v očích

³⁴ Výraz označuje Egyptany, kteří zůstali po arabské konkvistě (639) křesťany.

³⁵ Encyclopedia Britannica. *Egypt* [online]. 2013 [cit. 2013-03-03]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/180382/Egypt/22399/World-War-II-and-its-aftermath>.

³⁶ History World. *History of Egypt* [online]. [cit. 2013-03-03]. Dostupné z: <http://www.historyworld.net/wrldhis/PlainTextHistories.asp?groupid=275&HistoryID=aa28>rack=pthc>

³⁷ Library of Congress: *Country Studies: Egypt* [online]. 2010 [cit. 2013-03-07]. Dostupné z: <http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/egtoc.html>.

obyvatel se snažila vylepšit také policie, která během demonstrací používala nepřiměřenou sílu. Nyní se odvolávala na to, že takto tvrdé reakce byly nařízeny ministerstvem vnitra. Protesty a demonstrace se během roku konaly ještě mnohokrát. Důvody byly různé. Prošetření korupce Mubarakových úředníků, protesty proti nové vládě, protesty proti novele ústavy, která však nešla do takové hloubky, jakou by si protestující přáli. V listopadu 2011 se konaly volby, ve kterých drtivě zvítězilo radikální Muslimské bratrstvo se 47 % křesel. V květnu 2012 se v Egyptě konaly prezidentské volby, které vyhrál islamista Muhammad Mursí. V prosinci 2012 se konalo referendum o nové ústavě. Ta byla kritizována proto, že umožňuje vznik islamistického státu a nezaručuje stejná práva všem obyvatelům, přesto byla přijata.^{38, 39} Podle nejnovějších informací se na podzim tohoto roku budou v Egyptě konat volby do dolní komory parlamentu. Mnozí se domnívají, že tyto volby ukončí období neklidu, které trvá již dva roky.⁴⁰

2.2 Libye

Obrázek 2 - vlajka Libye

Zdroj: Ministerstvo zahraničních věcí ČR

Oficiální název státu zní Velká libyjská arabská lidová džamahirija. Rozloha Libye je 1 759 540 km² a po rozpadu Súdánu se svojí rozlohou dostala na třetí místo v žebříčku všech afrických států. Následuje tak Alžírsko a Demokratickou republiku Kongo. V rámci států arabských také zaujímá třetí pozici za Alžírskem a Saúdskou Arábií. Na západě sousedí Libye s Tuniskem a s Alžírskem na jihu s Nigerem a s Čadem, jihozápadní cíp země obklopuje Súdán a západní hranici tvoří Egypt. Severní hranicí je

³⁸ Encyclopedia Britannica. *Egypt: Unrest in 2011* [online]. 2013 [cit. 2013-03-03]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/180382/Egypt/299462/Unrest-in-2011>.

³⁹ České noviny: Zpravodajský server ČTK. *Podle oficiálních výsledků byla ústava v Egyptě schválena* [online]. 2012 [cit. 2013-03-07]. Dostupné z: http://www.ceskenoviny.cz/tema/zpravy/podle-oficialnich-vysledku-byla-ustava-v-egypte-schvalena/881977&id_seznam=67.

⁴⁰ České noviny: zpravodajský server ČTK. *Egyptské volby se uskuteční na podzim, říká prezident Mursí* [online]. 27. 3. 2013 [cit. 2013-04-09]. Dostupné z: http://www.ceskenoviny.cz/tema/zpravy/egyptske-volby-se-uskutecni-na-podzim-rika-prezident-mursi/919028&id_seznam=67.

moře, pobřeží je dlouhé více než 1700 kilometrů. Zároveň území Libye tvoří z 85 % poušť.⁴¹

Počet obyvatel je vzhledem k rozloze relativně malý – pouhých 6,5 milionu (ke konci roku 2011) mezi nimiž převládají Arabové, pouze v jižních částech Beduíni. Nej hustší osídlení je v pobřežním pásmu, kde žije až 90 % obyvatelstva. Hlavním a také největším městem je Tripolis. Jediným úředním a všeobecně přijímaným jazykem je arabština, která vyloučila jiné jazyky například i na místech, jako jsou mezinárodní letiště. Islám vyznává 99 % obyvatel, je státním náboženstvím a je zde přísně dodržován.⁴² V roce 1911 převzali Italové po osmanských Turcích nadvládu nad Libyí a nevzdali se jejího držení až do roku 1943, kdy byli poraženi v druhé světové válce. Libye pak přešla pod správu OSN a nezávislosti dosáhla v roce 1951. V roce 1959 zde byly objeveny zásoby ropy, které způsobily masivní přesměrování libyjské ekonomiky.⁴³ Příjmy z prodeje této strategické suroviny se rapidně zvýšily během šedesátých let a tím nastala rychlá expanze jak ve veřejném, tak v soukromém sektoru. Boom zažilo také stavebnictví a dopravní průmysl. Právě v 60. letech byla vybudována většina města Tripolis. Stavěly se zde především sídla pro nové prosperující společnosti, ale také nové obytné prostory pro vzrůstající populaci. Zvedla se také životní úroveň obyvatelstva, a to z průměrných 25 na 2000 amerických dolarů na obyvatele.⁴⁴ Tehdejší vedení státu však neprovedlo žádné reformy, čím dál tím více byly patrné rozdíly mezi jednotlivými vrstvami obyvatel, kde na jedné straně stáli především funkcionáři a lidé těžící z ropného průmyslu a na straně druhé chudé obyvatelstvo, které dosud nedosáhlo na příjmy z ropy. Situace v Libyi byla dále neudržitelná. Po vojenském převratu v roce 1969 se vlády ujal plukovník Muammar Abu al-Kaddáfí. Jeho vládě a dalším politickým otázkám až do současnosti se práce bude věnovat v následujících kapitolách.

2.2.1 Politická situace

Jak již bylo uvedeno v předchozích částech práce, jednou z nejvýznamnějších událostí v Libyi bylo objevení ropných ložisek v roce 1959. Největší ložiska byla nalezena

⁴¹ BAHBOUH, Charif. *Libye*. Praha: Dar Ibn Rushd, 2004, ISBN 80-861-4943-9.

⁴² ŠRONĚK, Ivan. *Kultura v mezinárodním podnikání*. Praha: Grada Publishing, 2001, ISBN 80-247-0012-3.

⁴³ HAIMZADEH, Patrick. *V srdci Kaddáfího Libye*. Brno: Jota, 2011, ISBN 978-80-7217-911-4.

⁴⁴ Viz předchozí.

v jednom ze tří regionů – Kyrenaice. Tento fakt zvyšoval riziko nerovnováhy a nerovnoměrného vývoje mezi Kyrenaikou, regionem Tripolisko a především regionem Fezzan. Do té doby federalizovaný stát musel být sjednocen.⁴⁵ Tehdejší král Idris I. tak v dubnu roku 1963 rozhodl o zrušení federálního státu a na jeho místě vznikl centralizovaný monarchistický stát. Historické regiony Kyrenaika, Tripolisko a Fezzan byly odstraněny a země byla nově rozdělena do deseti nových provincií, v jejichž čele stál jmenovaný guvernér. Ve stejném roce byla revidována ústava, aby reflektovala tyto změny. V následujících letech Libye posilovala především vztahy se sousedními zeměmi. Byla jedním ze zakládajících států Organizace africké jednoty v roce 1963 a společně s Marokem, Alžírskem a Tuniskem v roce 1964 založila poradní výbor, jehož cílem bylo posílení hospodářské spolupráce severoafrických států.⁴⁶

Nicméně, stále rostl vliv tzv. arabského nacionalismu, který zachvátil především mladší generaci. V reakci na protizápadní protesty v roce 1964 tehdejší pro-západní vláda požádala o odchod britských a amerických jednotek ze základů před daty uvedenými ve smlouvách. Většina britské síly byla ve skutečnosti stažena v roce 1966, i když opuštění všech zahraničních vojenských zařízení bylo dokončeno až v březnu roku 1970.⁴⁷

Události předcházející převratu

Idrisovy pro-západní sympatie a ztotožnění se s konzervativním arabským blokem pocitovaly zejména politicky angažované městské elity. Ty si byly též vědomy potenciálu země, co se týče nerostných surovin. Mnozí z těchto Libyjců si uvědomovali, že výhod z nich dosahuje jen velmi málo obyvatel. Začala se také objevovat nespokojenost s korupcí a protiprávním jednáním v byrokracii, a to zejména u mladých důstojníků ozbrojených sil, kteří byli ovlivněni arabskou Násirovskou nacionalistickou ideologií. První předzvěsti o převratu se objevily v roce 1967 po porážce arabských armád Izraelem. Hlavně v Tripolisu a Bengházi vypukly mohutné protesty a demonstrace. Během demonstrací byla poškozena velvyslanectví Velké Británie i Spojených států a také kanceláře ropných společností. Bylo také napadeno mnoho

⁴⁵ Viz předchozí.

⁴⁶ Library of congress. *A Country Study: Libya* [online]. 2011 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: <http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/lytoc.html>.

⁴⁷ Viz předchozí.

libyjských židů. Ti spolu se západními občany následně opustili zemi. Protesty se následně obrátily proti vládě, ta však zasáhla a hnutí brutálně potlačila. Všechny tyto události vedly k vojenskému převratu 1. září 1969.^{48, 49}

Prvního září roku 1969 obsadila skupina dvanácti důstojníků včetně Muammara Kaddáfího hlavní strategické body v Libyi a sesadila krále Idrise I. Libye byla prohlášena republikou a jejím vůdcem se stal Muammar Kaddáfí. Nový režim byl velmi autoritativní a vycházel z arabského nacionalismu, islámu a z místních tradic. Úzké vazby s Velkou Británií a USA byly zpřetrhány a razantní politika nového vůdce vedla také ke zvýšeným cenám ropy, k 51% státní účasti ve většině činností včetně ropných společností a mnohdy k úplnému znárodnění.⁵⁰

Jedinou politickou stranou v zemi se stal Arabský socialistický svaz, avšak již v roce 1972 nastaly problémy mezi touto stranou a vládou. Kaddáfí proto následujícího roku dospěl k závěru, že lid ještě nedospěl k revoluční změně a potlačil tak snahu o vytvoření parlamentní demokracie.⁵¹ Nevzdal se však své snahy o přetvoření libyjské společnosti. Již rok poté zahájil druhou fázi revoluce, tzv. kulturní revoluci. Ta byla doprovázena ideologií založenou na spojení islámu a socialismu – Třetí mezinárodní teorii. Nový politický systém tvořily lidové výbory, které později nahradily vládu. Ve stejném období vyšel první díl Zelené knihy, kde Kaddáfí ukotvuje novou politickou strukturu. Nový politický řád se ustálil v březnu roku 1977, kdy byla ustavena Velká libyjská arabská lidová socialistická džamáhírija, překládaná jako vláda lidových mas. Poté vychází druhý a třetí díl Zelené knihy, v nichž je rozpracována sociální a hospodářská teorie. Po nastolení džamáhírije došlo také k masovému odlivu vzdělaných Libyjců do zahraničí, neboť docházelo k zatýkání a popravám kvůli zákazu jakýchkoli politických stran.^{52, 53}

⁴⁸ HAIMZADEH, Patrick. V srdci Kaddáfího Libye. Brno: Jota, 2011, ISBN 978-80-7217-911-4.

⁴⁹ Library of congress. *A Country Study: Libya* [online]. 2011 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: <http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/lytoc.html>.

⁵⁰ Encyclopedia Britannica. Libya [online]. 2013 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/339574/Libya/46562/Italian-colonization>.

⁵¹ GOMBÁR, Eduard. Dramatický půlměsíc: Sýrie, Libye a Írán v procesu transformace. Praha: Karolinum, 2001, ISBN 80-246-0370-5.

⁵² Central intelligence agency: The world factbook. Libya: background [online]. 5. 2. 2013 [cit. 2013-02-17]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ly.html>.

V průběhu 70. a 80. let byly finanční prostředky z ropy použity na podporu Kaddáfího ideologie mimo Libyi, včetně podpory teroristů. Opakovaně byly zasílány zbraně různým teroristickým a národně-osvobozeneckým skupinám v Evropě. Za zmínku také stojí dlouholetá snaha Libye o sjednocení s Čadem. Spory a vojenské výpady zde probíhaly od roku 1972 až do roku 1987. Co se týče vnitropolitické situace, bylo toto období nazýváno temné desetiletí. Kaddáfí uplatňoval svoji moc prostřednictvím diktatury revolučních výborů a jiných politických nátlaků. Po leteckém teroristickém útoku v Lockerbie ve Skotsku v roce 1988, při které zahynulo 270 lidí, a po zdlouhavém vyšetřování, na jehož konci stála v roli viníka právě Libye, schválila v roce 1992 Rada bezpečnosti OSN sankce vůči Libyi. Tyto prakticky Libyi izolovaly. Sankce byly pozastaveny až v roce 1999, kdy Libye konečně vydala podezřelé v tomto případě.⁵⁴ V témže roce Libye začala svoji politiku vůči západu dramaticky měnit. Po pádu režimu Saddáma Husajna v roce 2003 se Kaddáfí rozhodl zastavit projekt zbraní hromadného ničení a zaplatil téměř 3 miliardy eur na odškodnění rodin obětí letů Pan Am 103 z Lockerbie a UTA 772, které se v roce 1989 zřítilo nad Nigerem. Tento čin mnohé západní země přivítaly a pohlížely na něj jako na významný krok k návratu Libye do mezinárodních společenstev. Od roku 2003 se země pokoušela normalizovat vztahy s EU a USA. V roce 2004 prezident George W. Bush hospodářské sankce vůči Libyi ukončil a současně s ní navázal mezinárodní styky. V lednu roku 2009 si pak tyto dvě země poprvé od roku 1973 vyměnily velvyslance.⁵⁵

Revoluční povstání v roce 2011

V únoru roku 2011 uprostřed vlny lidových demonstrací v severní Africe se také v Libyi konala protivládní shromáždění. V Benghází tehdy lidé protestovali proti zatčení obhájce lidských práv. Demonstranti vyzvali Kaddáfího, aby odstoupil a zároveň aby propustil politické vězně. Libyjské bezpečnostní síly však použily vodní děla a jiné donucovací prostředky, které vedly k nesčetným zraněním. Protesty však ještě více sílily. Demonstranti převzali kontrolu nad Benghází a nepokoje se začaly šířit do hlavního města Tripolisu. Libyjská vláda začala proti demonstrantům používat

⁵³ GOMBÁR, Eduard. Dramatický půlměsíc: Sýrie, Libye a Írán v procesu transformace. Praha: Karolinum, 2001, ISBN 80-246-0370-5.

⁵⁴ GOMBÁR, Eduard. Dramatický půlměsíc: Sýrie, Libye a Írán v procesu transformace. Praha: Karolinum, 2001, ISBN 80-246-0370-5.

⁵⁵ Central intelligence agency: The world factbook. Libya: background [online]. 5. 2. 2013 [cit. 2013-02-17]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ly.html>.

smrtící sílu. Bezpečností síly střílely do davů ostrou municí, demonstranti byli napadeni tanky a dělostřelectvem a ze vzduchu také válečnými letadly a bojovými vrtulníky. Režim omezil komunikaci, blokoval internet a přerušil telefonní služby a to v rámci celé země. 21. února vystoupil ve státní televizi jeden z Kaddáfího synů Sajf al-Islám, který odsoudil zastánce nepokojů, prohlásil, že další demonstrace by mohly vést k občanské válce a slíbil, že režim bude bojovat až do poslední střely. Eskalace násilí proti protestujícím si vysloužila mezinárodní odsouzení. To také pravděpodobně způsobilo menší soudržnost režimu, která se projevila odstoupením z funkce řady vysoce postavených úředníků včetně ministra spravedlnosti a mnoha libyjských diplomatů. Velvyslanectví po celém světě začala používat před-kaddáfíjskou vlajku, což mělo symbolizovat podporu povstalcům. Odpor proti Kaddáfího rozkazům se začal projevovat i v armádě. Režim pak postupně přišel o celý východ Libye, libyjsko-egyptskou hranici začali hlídat vzbouřenci. Spekulovalo se o tom, že plukovník Kaddáfí zemi opustil. Ten však dne 22. února vystoupil v televizi a prohlásil, že „vůdcem revoluce“, kterou vede již déle než 40 let, zůstane. Pod kontrolou Kaddáfího zůstalo jen několik měst na západě země a především hlavní město Tripolis. Začátkem března 2011 byla ustavena Dočasná národní přechodná rada, která se prohlásila za jediného představitele země a zemi přejmenovala na Libyjskou republiku. 17. března byla vyhlášena nad Libyí bezletová zóna s výjimkou humanitární pomoci a povolující členským státům použití síly na ochranu životů libyjských občanů.⁵⁶ O dva dny později vstoupila francouzská bojová letadla do vzdušného prostoru Libye. Následovala letadla nebo technika ozbrojených sil Velké Británie, Španělska, Itálie, Belgie, Spojených států amerických, Kanady i některých arabských zemí. Tyto státy podpořily povstalce a vynutily dodržování rezoluce Rady bezpečnosti OSN o bezletové zóně nad Libyí. Vojenská intervence výrazně změnila strategickou situaci na bojišti. Kaddáfího síly přišly částečně o výhody spojené s používáním těžké bojové techniky, a to nejen letadel, ale také tanků, dělostřelectva a podpůrných jednotek, které byly vystaveny útokům letadel NATO. Za účasti vojenských jednotek NATO pokračovaly boje o důležité body země až do srpna 2011, kdy povstalci dobyli téměř celé území Libye. Kaddáfí se však stále úspěšně ukrýval a to až do 20. října 2011, kdy povstalci dobyli město Syrta.

⁵⁶ UN News Centre. *Security Council authorizes 'all necessary measures' to protect civilians in Libya* [online]. 2011 [cit. 2013-03-03]. Dostupné z: <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=37808&Cr=libya&Cr1=#.UTNITmd2vZI>.

Plukovník Kaddáfí byl údajně zastřelen v prchající koloně aut.⁵⁷ Národní rada se po tomto vítězství snažila vytvořit funkční vládu, ale část povstalců především ze západu Libye v tom bránila kvůli podezření, že někteří členové měli vazby na Kaddáfího režim. I přes ozbrojené potyčky se v červenci roku 2012 konaly volby do přechodného parlamentu.⁵⁸ Nové obavy o stabilitu Libye vznikly v září, kdy členové militantní islamistické skupiny zahájili překvapivý útok na konzulát USA v Banghází. Zabili čtyři Američany včetně amerického velvyslance v Libyi.^{59, 60}

2.3 Libanon

Obrázek 3 - vlajka Libanonu

Zdroj: Ministerstvo zahraničních věcí ČR

Libanonská republika se svojí rozlohou 10 452 km² patří k nejmenším státům světa. Na severu a východě sousedí se Sýrií, jižním sousedem je Izrael. Celá západní hranice je tvořena Středozemním mořem. Počet obyvatel podle odhadu Mezinárodního měnového fondu dosahoval v roce 2011 téměř 4 milionů. Libanon sdílí mnoho kulturních charakteristik arabského světa, ale má atributy, které se odlišují od mnoha jeho arabských sousedů. Jedním z těchto specifíků může být například fakt, že v zemi existuje 17 různých náboženství a církví. Vliv islámu se tak v této zemi tříští. Odhaduje se, že kolem 60 % obyvatelstva vyznává islám, zbytek věřících jsou křesťané. Palčivým problémem Libanonu je početná skupina Palestinců. Podle statistik Úřadu OSN pro palestinské uprchlíky na Blízkém východě je v zemi registrováno 436 154 palestinských

⁵⁷ Novinky.cz. *Kaddáfí je mrtev* [online]. 20.10.2011 [cit. 2013-03-03]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zahranicni/248056-kaddafi-je-mrtev.html>.

⁵⁸ České noviny: zpravodajský server ČTK. *V Libyi se uskutečnily historické volby, na východě jeden mrtvý* [online]. 7.7.2012 [cit. 2013-03-03]. Dostupné z: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/v-libyi-se-uskutecnily-historicke-volby-na-vychode-jeden-mrtvy/814642>.

⁵⁹ BBC News. *Libya profile* [online]. 2013 [cit. 2013-03-03]. Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-13754897>.

⁶⁰ Encyclopedia Britannica. *Libya: Revolt in 2011* [online]. 2012 [cit. 2013-03-03]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/339574/Libya/299762/Revolt-in-2011>.

uprchlíků.⁶¹ Toto číslo tvoří téměř 11 % celé libanonské populace. Libanon byl do roku 1918 součástí Osmanské říše. Po první světové válce si Francie a Velká Británie rozdělily arabské provincie Osmanské říše. Libanon padl pod správu Francie. K prohlášení a formálnímu uznání nezávislosti došlo až v roce 1943. Moc byla rozdělena mezi hlavní náboženské skupiny – křesťanské maronity a muslimské sunnity a šíity. Francouzská vojska se ze země stáhla až o 3 roky později na nátlak OSN. Problémy s narůstajícím počtem palestinských uprchlíků po vzniku Izraele vedly ke střetům s místními občany, kteří se cítili utlačováni. Později se proti sobě vymezili křesťané a muslimové, kteří se přidali na stranu uprchlíků. Toto bylo jednou z hlavních příčin vypuknutí občanské války, která trvala od roku 1975 až do roku 1990. Tato válka překročila i hranice státu a přerostla v otevřený izraelsko-libanonský konflikt. Od počátku 90. let se Libanon snaží vyrovnat s následky války, ale doposud nejsou úplně zažehnány problémy mezi ním a Izraelem.

2.3.1 Politická situace

Po vyhlášení nezávislosti v roce 1943 se hlavním problémem stala implementace tzv. Národního paktu, který rozděloval moc mezi křesťany a muslimy. Již první prezident Bishar al-Khuri držel skutečnou moc pouze ve svých rukách. V čele úřadů a největších podniků zemi stanuli jeho přátelé a příbuzní. K ovládnutí parlamentu byla ve volbách použita korupce a také kupování hlasů či nátlak. „Jeho“ poslanci mu pak také prodloužili funkční období až do roku 1955. Avšak v roce 1952 opoziční strany a odpůrci Khuriho vytvořili Socialistickou národní frontu. Jejím cílem mělo být odstranění korupce, změna volebního zákona, volební právo pro ženy, reorganizace soudnictví a také posílení vztahů s okolními arabskými zeměmi a odstranění závislosti na západních mocnostech. Protesty proti Khurimu vyvrcholily generální stávkou téhož roku v září a Khuri následně rezignoval. V křesle ho vystřídal Camille Shamun. Ani jeho vláda však nebyla klidná, přestože, co se týče ekonomiky, se Bejrút stal jedním z předních světových center. Svůj slib, ve kterém se zavázal bojovat proti korupci, nesplnil. Na nejvýznamnějších postech opět stanuli jeho přátelé a stoupenci, převážně křesťanští maronité.⁶² Křehká rovnováha stanovená v Národním paktu byla opět

⁶¹ UNRWA. *Statistics* [online]. 1. 1. 2012 [cit. 2012-12-17]. Dostupné z: <http://www.unrwa.org/etemplate.php?id=253>.

⁶² Člen maronitské katolické církve. Maronitská katolická církev je katolickou církví v jednotě s Římem, původem z Libanonu.

porušena a muslimové se bouří. Dalším podnětem bylo přistoupení Libanonu k Eisenhowerově doktríně, ve které se USA zavazují bránit Libanon v případě vnější agrese. K vyvrcholení a střetu obou stran došlo po parlamentních volbách v roce 1957, které měly stejný průběh jako za Shamunova předchůdce a po sjednocení Egypta a Sýrie. Proarabští odpůrci režimu, kteří chtěli připojení ke Sjednocené arabské republice, začali stávkovat a protestovat. V roce 1958 byli do země vysláni pozorovatelé OSN a později i vojenské síly USA. Opoziční síly však odmítly jakákoli jednání, dokud Shamun neodstoupí a dokud nebudou staženy všechny americké jednotky ze země. Klidné období nastalo za vlády prezidenta Shihaba. Ten si vysloužil důvěru muslimů nejen tím, že jako armádní velitel odmítl jakékoliv útočné akce proti tehdejším povstalcům, ale také tím, že se snažil obnovit rovnováhu v zemi. Zřekl se Eisenhowerovy doktríny, věnoval se dlouhodobě zanedbávaným oblastem Libanonu, ve kterých žili především muslimové, snažil se udržovat dobré vztahy se Sjednocenou arabskou republikou, a to i po odchodu Sýrie v roce 1961. V srpnu 1964 byl čtvrtým prezidentem zvolen Charles Hilu, novinář, právník a diplomat. Arabsko-izraelská válka v roce 1967 měla vážný dopad na všechny aspekty libanonského života i přesto, že se Libanon této války přímo neúčastnil. Do Libanonu se však stahují palestinské guerillové skupiny, které zde budují operační základny pro boj proti Izraeli. V květnu 1968 došlo k prvním střetům palestinských ozbrojenců s izraelskými jednotkami na libanonských hranicích. Zároveň dochází také ke střetům libanonských jednotek a palestinských partyzánů. Libanon se obává o svoji bezpečnost, a tak chce dát Palestincům jasné mantinely. I přesto však Izrael 28. prosince 1968 zahájil útok na mezinárodní letiště v Bejrútu. Tento útok připravil živnou půdu pro vládní krizi, která poznamenala libanonský život na dalších pět let. Počet palestinských migrantů v Bejrútu stále stoupá. Jejich počet se odhaduje na více než 30 000, je zde nedostatek ubytovacích prostor a dochází ke střetům s vládními silami. Počátek sedmdesátých let se pro Libanon nevyvíjel příznivě. Po prezidentských volbách v roce 1970, v nichž byl zvolen Sulejman Frandžija, se začaly objevovat další problémy. Záhy byl obviněn z nadržování maronitům a z neschopnosti vykonávat svůj úřad. Zvýšil se počet stávek proti rostoucí nezaměstnanosti a inflaci. Výsledkem je posílení levicových stran po volbách v roce 1972. Stále častěji dochází k vpádům izraelských vojsk a k neshodám mezi křesťany a muslimy, kteří byli stále utlačováni. Frandžijova vláda byla stále méně schopná vypořádat se s tímto rostoucím napětím, které v dubnu 1975 přerostlo v patnáct let dlouhou občanskou válku. V pozadí stály náboženské rozbroje a sociální napětí, které

v Libanonu panovalo. Za ukončení občanské války se pokládá tzv. Taífská dohoda, která byla z popudu Ligy arabských států uzavřena 22. října 1989 v Saúdské Arábii. Ve válce zahynulo 150 000 lidí, 800 000 osob bylo donuceno opustit své domovy a 500 000 jich emigrovalo. Občanskou válkou zničená země si vyžádala razantní program poválečné rekonstrukce. Té se ujal předseda nové vlády Rafík al-Harírí. Roste však zadlužení země a také po celá devadesátá léta pokračují útoky Hizballáhu na Izrael z jižní části Libanonu, na něž reaguje Izrael odvetnými útoky. Až v květnu roku 2000 ukončuje Izrael okupaci jižního Libanonu a naplňuje rezoluci Rady bezpečnosti OSN č. 425 stažením svých vojsk. Od roku 2001 křesťanská komunita s různě dlouhými přestávkami protestuje proti přítomnosti syrských jednotek a proti vměšování Sýrie do vnitřních záležitostí Libanonu. Konečně v červnu roku 2001 stahuje také Sýrie svá vojska z Bejrútu a okolí a vyhovuje požadavkům Libanonců. Přesto stále v Libanonu zůstalo více než 20 000 syrských vojáků. 14. února 2005 je proveden atentát na bývalého libanonského premiéra Harírího, který představuje symbol poválečné obnovy Libanonu i jeho ekonomické liberální politiky. Tento akt vyvolává vlnu protisyrských demonstrací, které se už tentokrát neomezují pouze na křesťanskou komunitu. 26. dubna 2005 je dokončeno stahování syrských vojsk z Libanonu. Syrskému stažení předcházeli intenzivní tlak jak ze strany mezinárodního společenství, tak od libanonské opozice, která otevřeně obvinila Damašek z podílu na únorovém atentátu.^{63, 64, 65, 66}

Druhá libanonská válka

Druhá libanonská válka byl ozbrojený konflikt mezi Izraelem a ozbrojeným křídlem libanonské politické strany Hizballáh. Konflikt vypukl 12. července 2006, 14. srpna bylo vyhlášeno příměří. 12. července 2006 dochází ke konfliktu na libanonské hranici. Jedná se o ozbrojenou akci Hizballáhu – raketový útok na město Šlomi, při níž je 8 vojáků zabito a 2 uneseni. Libanon požaduje jejich propuštění a Hizballáh požaduje propuštění svých zajatců v Libanonu. Také OSN vybízí k propuštění a vybízí také vládu

⁶³ MUZIKÁŘ, Josef. *Libanon*. Praha: Pressfoto, 1981. ISBN 59-261-79.

⁶⁴ HOMOLA, Bořek. *Období neklidu u Psí řeky: občanské války v Libanonu ve 20. století*. Praha: Agrofín, 2009 ISBN 978-80-904262-1-4.

⁶⁵ Encyclopedia Britannica. *Lebanon* [online]. 2013 [cit. 2013-03-10]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/334152/Lebanon/23374/French-mandate>.

⁶⁶ *Library of Congress: Country Studies: Lebanon* [online]. 2010 [cit. 2013-03-10]. Dostupné z: <http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/lbtoc.html>.

Libanonu ke zlepšení kontroly nad jižním územím. OSN také požaduje okamžité uzavření příměří, k čemuž vyzývá i papež Benedikt XVI.

Po dlouhém měsíci bojů bylo nakonec z iniciativy OSN 14. srpna 2006 uzavřeno příměří. Za vítěze války se v této době považovaly obě strany, jak Izrael, tak Hizballáh. V hlavním městě Libanonu Bejrútu propukly ještě v pondělí 14. srpna oslavy, avšak velká část země byla zničená a hospodářství utrpělo velké škody.^{67, 68, 69}

2.4 Saúdská Arábie

Obrázek 4 - vlajka Saúdské Arábie

Zdroj: Ministerstvo zahraničních věcí ČR

Saúdská Arábie, oficiálním názvem Saúdskoarabské království, zabírá asi 80 % celého Arabského poloostrova a se svojí rozlohou 2 149 690 km²⁷⁰ je druhým největším arabským státem (celosvětově je na 13. místě). Na severu sousedí s Jordánskem, s Irákem a s Kuvajtem, na východě s Bahrajnem, se kterým je země spojena 24 km dlouhým mostem, s Katarom a se Spojenými arabskými emiráty, na jihovýchodě s Ománem a na jihu s Jemenem. Západní hranice je tvořena Rudým mořem a na východě je Saúdská Arábie omývána Perským zálivem. Počet obyvatel se k roku 2010 odhaduje na 27,5 milionu. Jediným povoleným náboženstvím v zemi je islám, občanem Saúdské Arábie se nesmí stát nemuslim. Ústavou je korán a zdrojem práva, a to jak

⁶⁷ Encyclopedia Britannica. *Lebanon: Continuing challenges into the 21st century* [online]. 2013 [cit. 2013-03-10]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/334152/Lebanon/279123/Continuing-challenges-into-the-21st-century-external-intervention-and-confessional-conflict>.

⁶⁸ Česká televize. *Začala druhá libanonská válka* [online]. 12. 7. 2008 [cit. 2013-03-10]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kalendarium/21719-zacala-druha-libanonska-valka/>.

⁶⁹ Central intelligence agency: The world factbook. Lebanon: background [online]. 2013 [cit. 2013-03-10]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/le.html>.

⁷⁰ Dle neoficiálních pramenů se rozloha pohybuje již od 1 960 582 km², některé hranice se sousedními státy (např. v pouštních oblastech se sousedním Jemenem) nejsou přesně vymezeny. Saúdské statistiky hovoří až o 2 240 350 km². Výše uvedená rozloha odpovídá datům z CIA Factbook: Central Intelligence Agency. *The world factbook: Middle East: Saudi Arabia* [online]. 2012 [cit. 2012-12-16]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sa.html>.

občanského, tak i trestního, je šarí‘a.⁷¹ V zemi se nacházejí dvě nejsvětější místa islámu, Mekka a Medina. Saúdská Arábie jako celek nikdy nebyla pod nadvládou žádného jiného státu či uskupení. Moderní Saúdská Arábie byla založena v roce 1932, kdy král Abdul Aziz bin Abdul Rahman Al Saud sjednotil různá uskupení Arabského poloostrova do jednoho celku. Od této doby se nejenom na trůnu, ale i v řadě dalších významných postů, střídají jeho potomci. V roce 1933 byly také dány základy dnešnímu saúdsko-arabskému bohatství. Američané dostali povolení prozkoumat případná naleziště ropy. Po jejím objevení zde začali mohutně investovat. Příjmy z ropy však byly převážně určeny pro královskou rodinu, a tak i přes tehdejší bezkonkurenční potenciál patřila Saúdská Arábie mezi jednu z nejzaostalejších zemí Blízkého východu. Většina obyvatel trpěla podvýživou, průměrný věk byl pouze okolo třiceti let a negramotnost se pohybovala na hranici 95 %.⁷² Dnes známe Saudskou Arábii jako předního světového producenta a vývozce ropy. Prokázané zásoby činí až jednu čtvrtinu celosvětových zásob. Se svými zásobami zemního plynu se řadí na páté místo světového žebříčku. Koncem 90. let tvořily příjmy z vývozu ropy 85 % celkového vývozu a 40 % celkového HDP Saúdské Arábie.⁷³

2.4.1 Kulturní extrém

Kultura saúdsko-arabského království je silně konzervativní a ovlivněna islámem, konkrétně wahhábistickým⁷⁴ výkladem koránu. Islámský souhrn zákonů šarí‘a nahrazuje v této zemi ústavu, občanské i trestní právo. Islám zde ovlivňuje veškeré dění veřejné i soukromé. Pro ochranu této konzervativní náboženské pozice země jsou zde uplatňovány mnohé zákazy a příkazy chování, ale i oblékání. Populaci můžeme charakterizovat vysokým stupněm kulturní homogenity. Nejdůležitější sociální institucí v Saúdské Arábii je rodina, stejně jako v ostatních arabských státech. Pro většinu Saúdů je rodina základem jejich identity a postavení. Saúdsko-arabskou populaci můžeme rozdělit do dvou skupin: vesnické obyvatelstvo a obyvatelstvo městské. Dříve zde bylo i dost kočovníků, ti však dnes již ustupují do pozadí a usazují se. Vesnice si stále udržují

⁷¹ BERÁNEK, Ondřej. *Saúdská Arábie: mezi tradicemi a moderností*. Praha: Volvox Globator, 2007, ISBN 978-807-2076-475.

⁷² BOUČEK, Jaroslav. *Saúdská Arábie*. Praha: Libri, 2005, ISBN 80-727-7218-X.

⁷³ Everyculture.com. *Countries and their cultures: Saudi Arabia* [online]. [cit. 2012-12-16]. Dostupné z: <http://www.everyculture.com/Sa-Th/Saudi-Arabia.html>.

⁷⁴ Wahhábismus je sunnitská fundamentální forma islámu nebo také sunnitské reformní hnutí za očistu islámu.

tvář minulosti a tradic, zatímco ve městech se stále více projevuje západní styl života. Dříve bylo sociální postavení určováno především podle rodu a zaměstnání, dnes s rozvojem ropného průmyslu získaly větší společenskou hodnotu bohatství a materiální postavení.⁷⁵ Rozdíly mezi vládnoucími rodinami a zbytkem populace se však stále zvětšují a tak i zde podle mého názoru visí hrozba občanských nepokojů.

Většina Saúdů se nadále obléká tradičním způsobem. U mužů se oděv skládá z po kotníky dlouhé bílé košile známé jako tób a pokrývky hlavy – gutry, která má typický šachovnicový vzor.⁷⁶ Muži vysokého postavení přes tób nosí dlouhý plášť. Ten je buď černý se zlatým lemováním, nebo celý zlatý. Saúdští Arabové pečlivě chrání své ženy před nepovolanými zraky cizích mužů. Na veřejnosti musejí být ženy zahalené včetně obličeje. Avšak i zde existují výjimky. Některé ženy nemusí mít zahalen svůj obličej na veřejnosti vůbec, některé si ho zas nemohou odkrýt ani při jídle. Je to právě manžel, který určuje, jakým způsobem má být jeho žena zahalena.⁷⁷ Dámský oděv se nazývá abája a je černé barvy. Bílou barvu nosí pouze vdovy. I přesto, že je většina žen takto zahalena, o svůj vzhled nebyvale pečují. Pod abájou často nosí drahé a módní oblečení předních světových návrhářů a zdobí se bohatými šperky. Cizinky by měly mít na veřejnosti zakryté nohy a ruce a na hlavě šátek, muži musí mít dlouhé kalhoty, šortky jsou zakázány. Jakékoli fyzické kontakty mezi mužem a ženou na veřejnosti jsou vyloučené a mohou být potrestány vězením. Na dodržování těchto pravidel dohlíží náboženská policie. Do země je také zakázán dovoz alkoholu, pornografie a časopisů s fotografiemi žen. O tomto zákazu se nedávno hovořilo v médiích, kdy byly z katalogu obchodního domu Ikea vymazány všechny obrázky žen.⁷⁸ Dále jsou v zemi zakázány křesťanské symboly včetně kříže na řetízku.⁷⁹

Ženy v Saúdské Arábii nesmějí cestovat nebo získat vzdělání či zaměstnání bez písemného svolení svého muže. Nejsou jim vydávány ani žádné průkazy totožnosti.

⁷⁵ Encyclopedia Britannica. *Saudi Arabia: Cultural life* [online]. 2013 [cit. 2013-03-10]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/525348/Saudi-Arabia/259147/Housing#toc45221>.

⁷⁶ Viz příloha č. 2.

⁷⁷ Ukázky různých druhů zahalení jsou v příloze č. 3.

⁷⁸ IHNEC.cz. *Stejný nábytek, jiné fotky. Ikea vymazala ze saúdskoarabského katalogu ženy*. [online]. 1. 10. 2012 [cit. 2013-03-12]. Dostupné z: <http://zpravy.ihned.cz/svet-evropa/c1-57708680-stejny-nabytek-jine-fotky-ikea-vymazala-ze-saúdskoarabskeho-katalogu-zeny>.

⁷⁹ Encyclopedia Britannica. *Saudi Arabia: Daily life and social customs* [online]. 2013 [cit. 2013-03-10]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/525348/Saudi-Arabia/259149/Daily-life-and-social-customs>.

Pokud mají ženy zaměstnání a pracují například ve zdravotnictví či školství, mohou pracovat pouze tam, kde nepřijdou do styku s muži. Na univerzitách nesmějí studovat inženýrství, hospodářství nebo práva. Ženy zde nesmějí řídit automobil, a to ani cizinky. Dalším kulturním extrémem v tomto ohledu může být fakt, že ženy nejezdí s muži ve výtahu a častým jevem také bývá, že do restaurací je zakázán vstup ženám bez jejich mužského doprovodu. Některé saúdsko-arabské ženy jsou však takto spokojené a vyzdvihují svá práva a pozitiva takového života, která jsou uvedena již v předchozí kapitole, a odsuzují skupiny bojující za lidská práva.⁸⁰

V souladu s výkladem wahhábovského islámu jsou v zemi povoleny pouze dva náboženské svátky, ramadán a hadždž, jejichž popis je uveden výše. Oslavy jiných muslimských svátků, jako jsou například prorokovy narozeniny, jsou tolerovány pouze v malém měřítku na místní úrovni, jinak jsou brány jako nebezpečné svojí inovací. Veřejná dodržování neislámských náboženských svátků je zakázáno s výjimkou 23. září, který je ustanoven jako den saúdské státnosti.⁸¹

V obchodním nebo společenském kontaktu je nejdůležitější devizou trpělivost, znalost etikety a vytrvalost. Je to svět mužů, pro které je důležitější modlitba, než jakákoli jednání. Modlitebny jsou běžnou součástí kanceláří. Obchodní jednání je běžně přerušováno modlitbou. Saúdští Arabové nevyjádří otevřeně „ne“, negativní stanovisko dají najevo průběžným odkládáním řešení. Při zahájení obchodního rozhovoru je důležitá úvodní fáze nezávazného rozhovoru vyplněného zdvořilostními frázemi. Tuto fázi ukončuje arabský partner a přechází k vlastnímu obchodnímu jednání. Společenské akce se konají s ohledem na modlitby téměř v noci. Nejen veřejné, ale i mnohé soukromé prostory a akce v Saúdské Arábii bývají vyhrazeny pouze pro muže, ženy se nezúčastňují společenských akcí společně s muži. Pokud je při nějaké příležitosti pořádána společenská akce pro obě pohlaví, pak zásadně odděleně pro muže a pro ženy.⁸²

⁸⁰ Chováni.eu: *Islámské země* [online]. [cit. 2013-03-12]. Dostupné z: <http://www.chovani.eu/islamske-zeme/c133>.

⁸¹ Encyclopedia Britannica. *Saudi Arabia: Daily life and social customs* [online]. 2013 [cit. 2013-03-10]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/525348/Saudi-Arabia/259149/Daily-life-and-social-customs>.

⁸² Chováni.eu: *Islámské země* [online]. [cit. 2013-03-12]. Dostupné z: <http://www.chovani.eu/islamske-zeme/c133>.

3 Dopady politické situace na ekonomiky vybraných zemí

V poslední části vlastní práce bude podrobně popsán vývoj ekonomických ukazatelů ve výše uvedených zemích. Těmi budou: vývoj HDP v miliardách amerických dolarů, vývoj HDP vyjádřen v procentní změně oproti předchozímu roku, vývoj HDP na osobu, vývoj inflace, procentní změna výše importu a exportu oproti předchozímu roku a výše nezaměstnanosti.

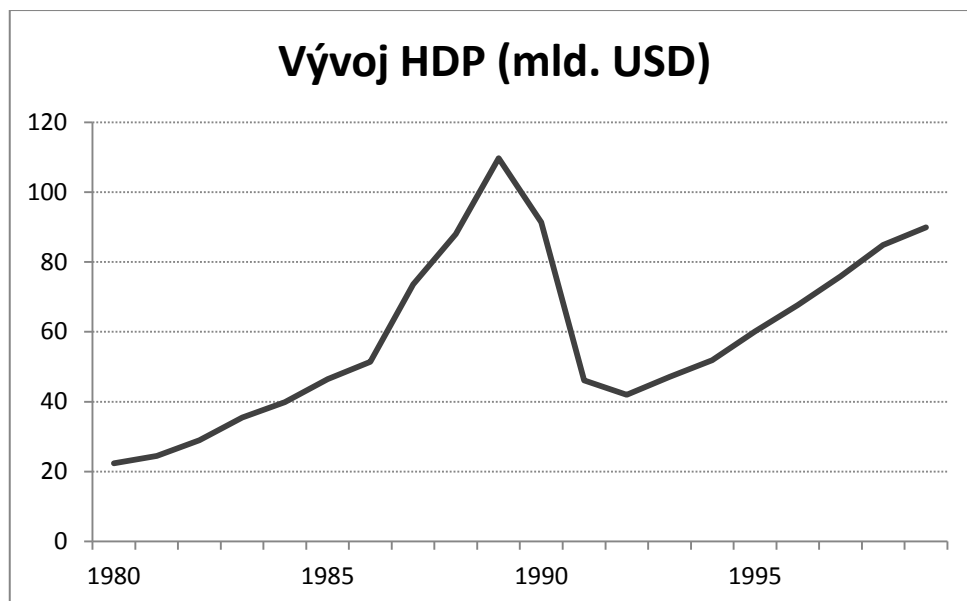
3.1 Egypt

Jak již bylo zmíněno, většina hospodářské činnosti Egypta probíhá v úrodném údolí řeky Nil. Za vlády prezidenta Násira byla ekonomika silně centralizovaná, ale pod vedením bývalých prezidentů Sadáta a Mubaraka se Egypt značně otevřel mezinárodnímu obchodu. V letech 2004 – 2008 Káhira diktovala tvrdé reformy, aby přilákala zahraniční investory a tím povzbudila růst HDP. I přes relativně vysokou úroveň hospodářského růstu v posledních letech se však životní podmínky pro průměrné Egyptany o mnoho nezlepšily, což přispělo k veřejné nespokojenosti a výše popsaným nepokojům. Egyptská vláda se snažila ustoupit požadavkům a pozastavila projednávání dalších reformních kroků. Dále se rozhodla zvýšit sociální výdaje. Celková politická situace ale zároveň způsobila zpomalení ekonomického růstu, což snížilo vládní příjmy. Mezi nejvíce postižená odvětví egyptské ekonomiky patřil cestovní ruch, výrobní a stavební průmysl.⁸³

⁸³ Central Intelligence Agency. *The world factbook: Africa: Egypt* [online]. 2012 [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/eg.html>.

Následující grafy znázorňují vývoj hrubého domácího produktu Egypta.

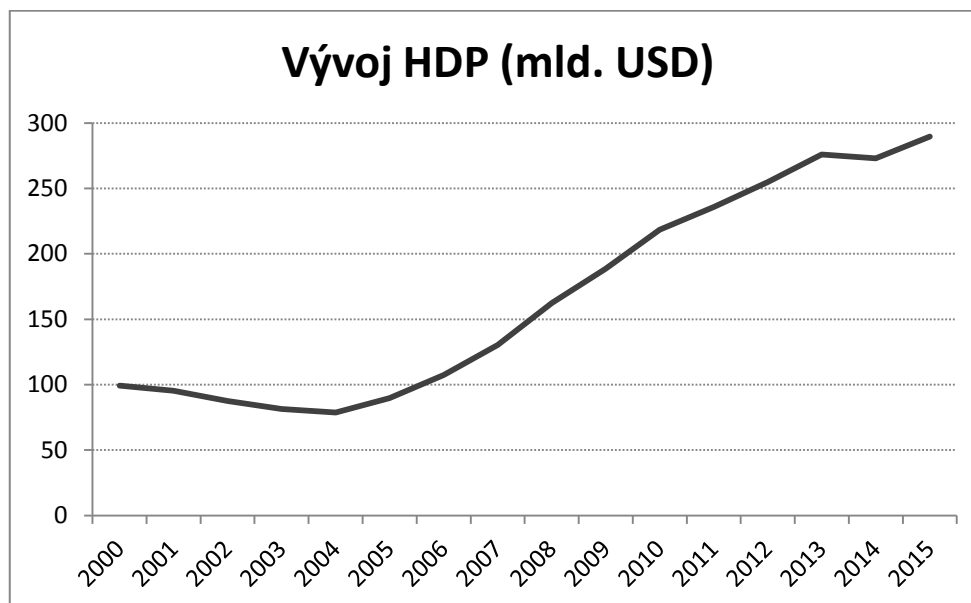
Graf 1: Vývoj HDP Egypta do roku 1999

Zdroj: IMF, World Economic Outlook – October 2012, vlastní zpracování

Jak můžeme vidět, HDP Egypta má výrazně rostoucí tendenci. K poklesům docházelo pouze v první polovině 90. let, kdy byl Egypt v ohrožení ze strany islámských radikálů, a dále mezi roky 2001 a 2004.

Graf 2: Vývoj HDP Egypta od roku 2000

Zdroj: IMF, World Economic Outlook – October 2012, vlastní zpracování

Zajímavé je, že narozdíl od Libye zde nedošlo během revolučních bojů k poklesu ekonomiky. Ta naopak rostla o celých 7,9 %. Egyptská ekonomika také neutrpěla významný pokles během světové krize.

Tabulka 1: Meziroční změny HDP (v %) Egypta

2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
10,24	-3,79	-8,27	-7,00	-3,17	13,95	19,58	21,39	24,62	16,11	15,83	7,90	8,18

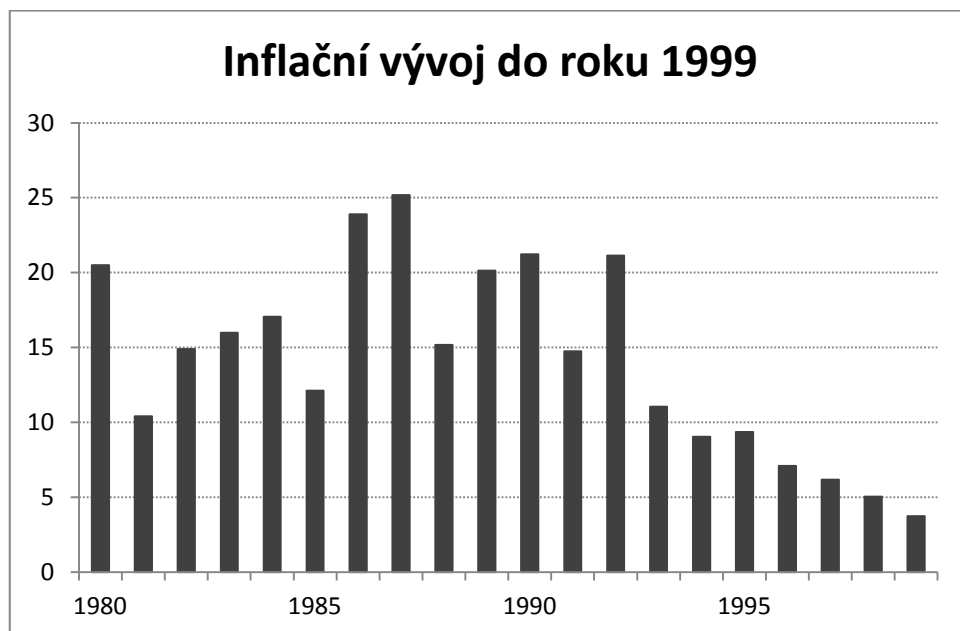
Zdroj: IMF, World Economic Outlook – October 2012, vlastní výpočet a zpracování

V obou případech se růst zpomalil, ale nedošlo k žádným propadům. Dle mého názoru je toto ovlivněno oblibou Egypta jakožto turistické destinace a pokud zde neproběhnou extrémní islamistické reformy, lze se domnívat, že stále v oblibě zůstane.

V roce 2012 činil hrubý domácí produkt na osobu podle Mezinárodního měnového fondu 3 109,5 USD.

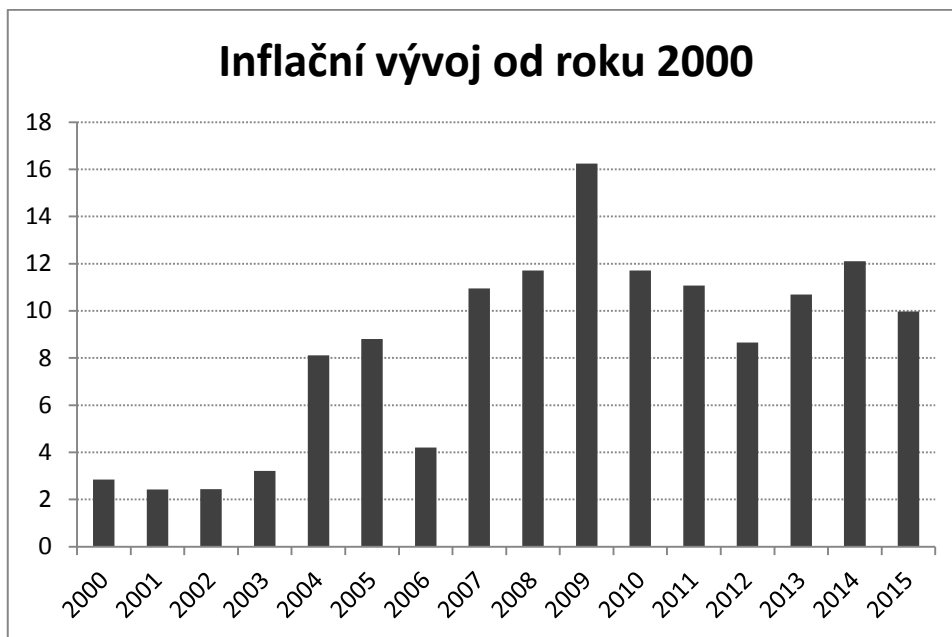
Třetí a čtvrtý graf popisují vývoj inflace v Egyptě.

Graf 3: Vývoj inflace v Egyptě do roku 1999

Zdroj: IMF, World Economic Outlook – October 2012, vlastní zpracování

Graf 4: Vývoj inflace v Egyptě od roku 2000

Zdroj: IMF, World Economic Outlook – October 2012, vlastní zpracování

Do konce 80. let se průměrná inflace pohybovala v rozmezí 10,4 % - 25, 2 %. V 90. letech nastala optimalizace a hranici 10 % Egypt překročil až v roce 2007 a i do budoucna se očekává, že se kolem této hranice bude pohybovat.

Na níže uvedeném grafu vidíme vývoj egyptského exportu a importu.

Graf 5: Meziroční změny exportu a importu Egypta

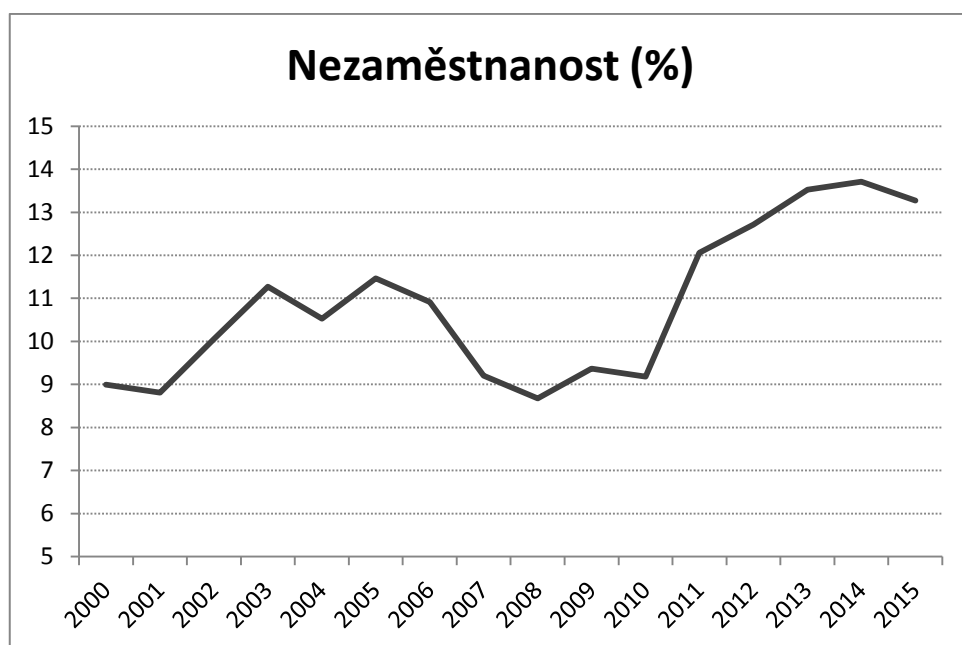
Zdroj: IMF, World Economic Outlook – October 2012, vlastní zpracování

K výraznému snížení exportu došlo v roce 2002 a dále v letech 2009 – 2012. První propad lze přikládat obavám lidí z létání po teroristických útocích v USA a tím propadu turistického ruchu v Egyptě. Oživení však přišlo ihned v dalším roce a v roce 2004 dosáhlo rekordního růstu 27,9 %. V dalších zmíněných letech se na snižování exportu podepsala v první vlně ekonomická krize (2009) a v roce 2011 a 2012 revoluční povstání a nedořešená politická situace, která trvá dodnes. Hlavními vývozními komoditami jsou: ropa a ropné produkty, bavlna, textil, chemikálie a zpracované potraviny. Mezi nejdůležitější sektory patří již výše zmíněný cestovní ruch a k němu přidružené služby. Exportními partnery jsou Itálie (8,7 %), Indie (7,3 %), Saúdská Arábie (6,1 %), USA (5,2 %), Turecko (4,9 %), Španělsko a Francie (4,2 %).⁸⁴

Růst importu byl nejvyšší v letech 1998, 2005 a 2008 (21 %, 17,1 % a 23,6 %). Do budoucna se očekává mírný růst mezi 3 % – 8 %. Hlavní dovozní položky tvoří stroje a zařízení, potraviny, chemikálie a paliva a výrobky ze dřeva. Importními partnery jsou Spojené státy americké (10,7 %), Čína (9,1 %), Německo (6,3 %), Itálie (5,1 %), Kuvajt (4,7 %), Turecko (4,4 %) a Saúdská Arábie (4,3 %).⁸⁵

Šestý graf zachycuje vývoj nezaměstnanosti.

Graf 6: Nezaměstnanost Egypta

Zdroj: IMF, World Economic Outlook – October 2012, vlastní zpracování

⁸⁴ Central Intelligence Agency. *The world factbook: Africa: Egypt* [online]. 2012 [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/eg.html>.

⁸⁵ Central Intelligence Agency. *The world factbook: Africa: Egypt* [online]. 2012 [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/eg.html>.

Dlouhodobě se průměrná nezaměstnanost pohybuje kolem 9 % - 11 %. V důsledku revolučních nepokojů však v roce 2011 došlo oproti předchozím rokům, kdy se nezaměstnanost pohybovala na spodní hranici výše zmíněného intervalu, k prudkému nárůstu na 12,1 % a v roce 2012 na 12,7 %. V letošním roce je odhad IMF 13,5 % a dále se nepředpokládá významný pokles. V roce 2012 zde bylo 27,24 milionu ekonomicky aktivního obyvatelstva.⁸⁶

Další vývoj Egypta bude pravděpodobně ovlivněn také tím, zda bude Egyptu schválena půjčka od Mezinárodního měnového fondu ve výši 4,8 miliardy amerických dolarů.⁸⁷

3.2 Libye

Významným segmentem libyjské ekonomiky je energetický sektor, který generuje asi 95 % exportních příjmů, tvoří zhruba 80 % HDP a až 99 % státních příjmů. Tyto podstatné příjmy spolu s malým počtem obyvatel znamenají, že Libye má jedno z nejvyšších HDP na osobu v Africe, avšak tyto finanční prostředky nejsou dále investovány na rozvoj národní infrastruktury a hospodářství, a proto mnoho obyvatel žije na hranici chudoby. V posledních letech Kaddáfího vlády došlo k jistému pokroku v tomto směru. Vláda začala přijímat mnohé ekonomické reformy, jež byly součástí širší kampaně pro reintegraci země do mezinárodní ekonomiky. V první vlně reforem se podařilo přitáhnout přímé zahraniční investice, a to zejména v oblasti energetiky a bankovníctví. Nové významnější investice se však zatím neočekávají, a to z důvodu trvající politické nestability. Průměrná libyjská produkce ropy po revoluci činila pouze 500 000 barelů za den (oproti 1,6 milionů barelů před revolucí).⁸⁸ Naproti tomu stojí dovoz potravin. Vzhledem ke klimatickým podmínkám a neúrodné půdě je omezena zemědělská produkce, a tak se dováží zhruba 80 % libyjské spotřeby potravin. Libye nyní stojí na začátku dlouhé cesty, na které by měla pokračovat s liberalizací své

⁸⁶ Central Intelligence Agency. *The world factbook: Africa: Egypt* [online]. 2012 [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/eg.html>.

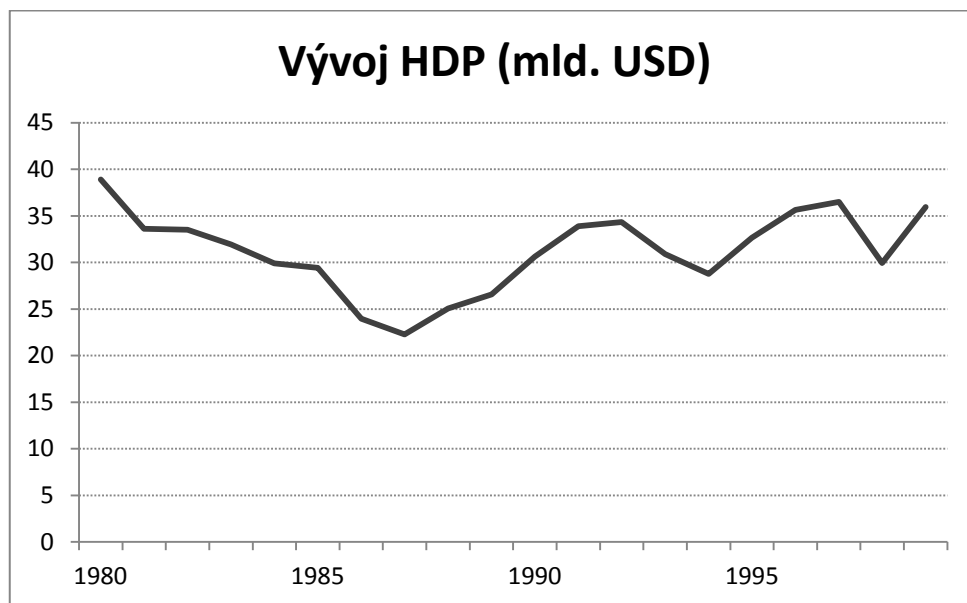
⁸⁷ Deník.cz. Egypt chce zvýšit plánovanou půjčku 4,8 miliardy dolarů od MMF [online]. 7.4. 2013 [cit. 2013-04-09]. Dostupné z: <http://www.denik.cz/ekonomika/egypt-chce-zvysit-planovanou-pujcku-4-8-miliardy-dolaru-od-mmf-20130407.html>.

⁸⁸ Lidovky.cz. *Těžba ropy v Libyi klesla už o 75 procent. Výpadek slibují nahradit Saúdové* [online]. 24. 2. 2011 [cit. 2013-03-19]. Dostupné z: http://byznys.lidovky.cz/tezba-ropy-v-libyi-klesla-uz-o-75-procent-vypadek-slibuji-nahradit-saudove-110-/firmy-trhy.asp?c=A110224_151030_firmy-trhy_nev.

ekonomiky. Lze se domnívat, že revoluce pravděpodobně rozpoutala rozvoj podnikatelské činnosti, čímž se zvýšil potenciál země stát se tržní ekonomikou.⁸⁹

Grafy č. 7 a 8 znázorňují vývoj hrubého domácího produktu v Libyi.

Graf 7: Vývoj HDP Libye do roku 1999

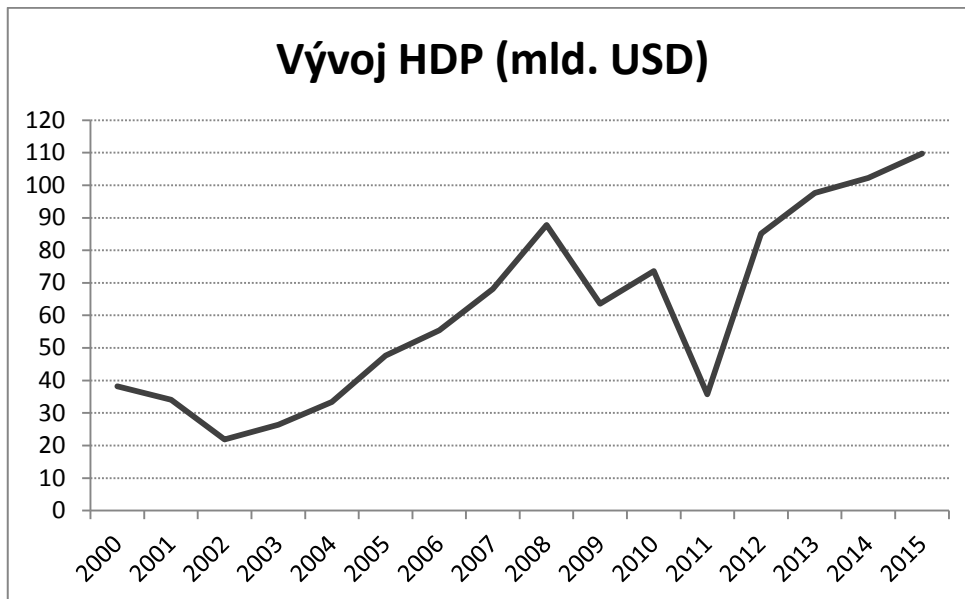

Zdroj: IMF, World Economic Outlook – October 2012, vlastní zpracování

Mezi lety 1980 a 1985 docházelo k postupnému propadu HDP z 39 mld. USD až na 29,4 mld. USD. Na původní hodnotu se hrubý domácí produkt vrátil až v roce 2000, kdy však opět nastal propad a během dvou let poklesl až na hodnotu 21,9 mld. USD.

⁸⁹ Central Intelligence Agency. *The world factbook: Africa: Libya* [online]. 2012 [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ly.html>.

Graf 8: Vývoj HDP Libye od roku 2000

Zdroj: IMF, World Economic Outlook – October 2012, vlastní zpracování

Od tohoto roku nastal obrat a až do celosvětové krize v roce 2009 HDP každoročně stoupalo, jak je naznačeno také v níže přiložené tabulce č. 2 o meziročních změnách hrubého domácího produktu.

Tabulka 2: Meziroční změny HDP (v %) Libye

2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
6,38	-10,87	-35,68	20,60	26,12	43,08	16,12	23,06	28,77	-27,50	15,66	-51,49	138,41

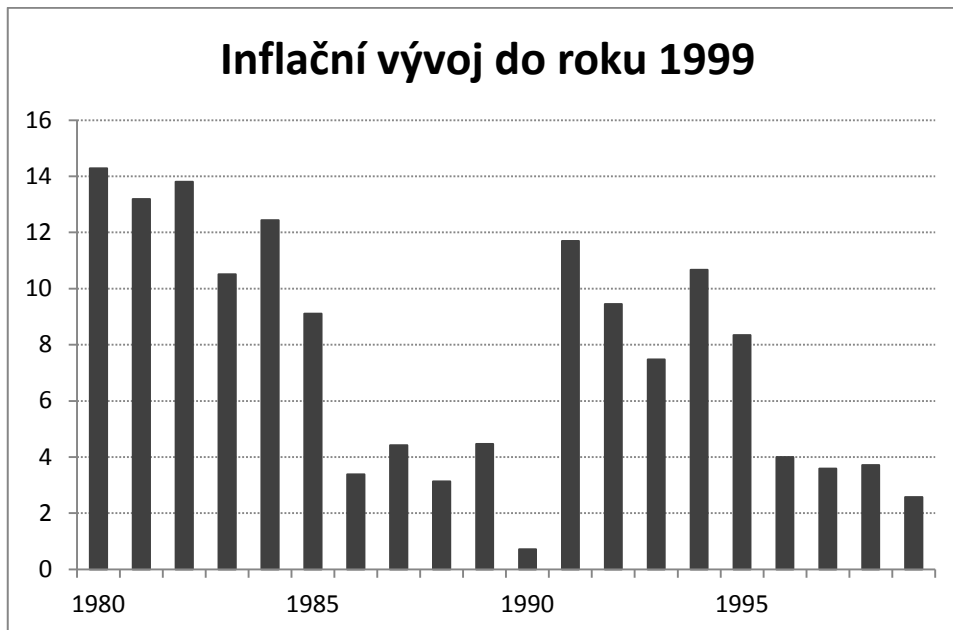
Zdroj: IMF, World Economic Outlook – October 2012, vlastní výpočet a zpracování

Tento pozitivní vývoj byl mimo jiné ovlivněn normalizací vztahů se Spojenými státy americkými. Kromě krizového poklesu v roce 2009 došlo k ještě mnohem významnějšímu poklesu v roce 2011. Během tohoto revolučního roku HDP kleslo o 51,49 % až na hodnotu 35,7 mld. USD. Libye se však z tohoto propadu velmi rychle vzpamatovala a již následující rok dosahovalo HDP předkrizových hodnot. Do budoucna se dále očekává lineární růst hrubého domácího produktu.

V roce 2012 činil hrubý domácí produkt na osobu podle Mezinárodního měnového fondu 12 878, 85 USD.

V grafech č. 9 a 10 je uveden vývoj inflace.

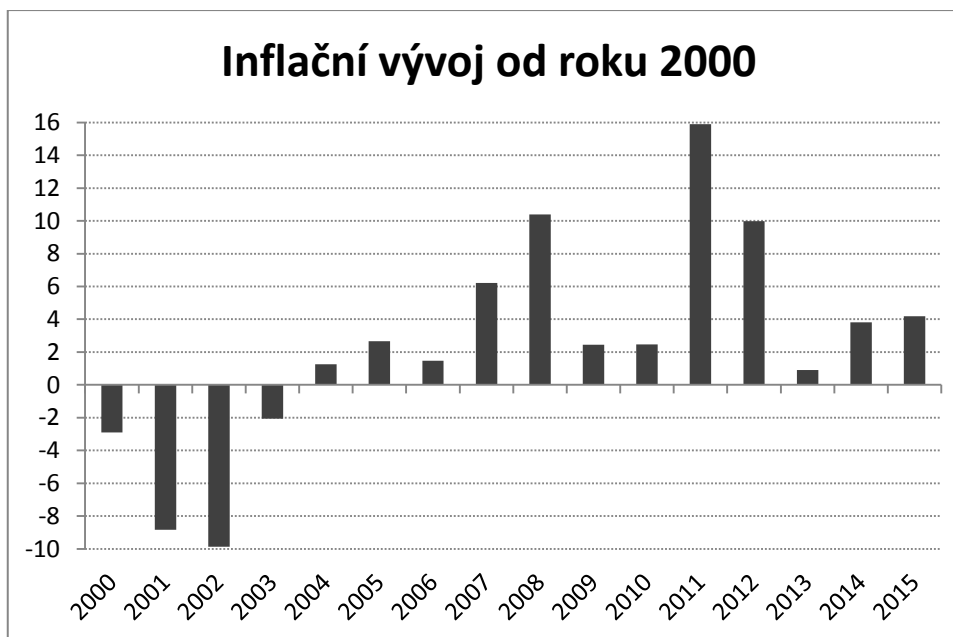
Graf 9: Vývoj inflace v Libyi do roku 1999

Zdroj: IMF, World Economic Outlook – October 2012, vlastní zpracování

Libye se potýká s velkými inflačními výkyvy. Zatímco v první polovině 80. let se průměrná roční inflace pohybovala v rozmezí 10 % - 14 %, v druhé polovině se hodnoty pohybovaly mezi 3 % - 4,5 %. V roce 1990 byla inflace pouze 0,7 %. Devadesátá léta vykazovala přibližně stejný trend jako předchozí desetiletí. V první polovině inflace dosahovala v průměru 8 % - 9 %, v druhé polovině se inflace držela na stejných hodnotách jako ve stejném období v 80. letech.

Graf 10: Vývoj inflace v Libyi od roku 2000

Zdroj: IMF, World Economic Outlook – October 2012, vlastní zpracování

K velkým propadům došlo na začátku nového tisíciletí, kdy po čtyři roky Libye čelila deflaci. Ta byla způsobena tím, že spotřebitelský koš byl složen z položek, které byly v této době osvobozeny od daní. Navíc importy byly převáděny speciálním kurzem, který také tlačil inflaci dolů.⁹⁰ Od roku 2004 opět dochází k výkyvům. Ten nejvyšší byl zaznamenán v roce 2011 a 2012, kdy inflace dosahovala téměř 16 %.

Graf č. 11 udává meziroční procentní změny importu a exportu.

Graf 11: Meziroční změny exportu a importu Libye

Zdroj: IMF, World Economic Outlook – October 2012, vlastní zpracování

Od roku 1995 se tempo růstu libyjského exportu snižovalo, v letech 2001 a 2002 se dokonce export jako takový snižoval. V roce 2003 došlo k mírnému oživení a růstu o 28,4 %. Až do předkrizového roku 2008 rostl export v průměru o 8 %. Roky 2008 a 2009 byly poznamenány poklesem exportu o 6,5 %, respektive 6,9 %. Nejvýznamnější propad opět nastal v roce 2011, kdy se export propadl o 79 %. Následující rok však došlo k nebývalému oživení. Růst v tomto roce dosáhl 358,3 %. Hlavními vývozními komoditami jsou ropa, ropné produkty, zemní plyn a chemikálie. Mezi exportní

⁹⁰ International monetary fund. In: *The Socialist people's libyan arab Jamahiriya: Staff report for the 2003 Article IV Consultation* [online]. 2003 [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2003/cr03327.pdf>

partnery můžeme zařadit Itálii s 22,8% podílem, Německo 14,3 %, Francii 14,2 %, Čínu 10,7 %, Španělsko 5,2 % a Tunisko se 4,8 % (k roku 2011).⁹¹

Nejvyššímu nárůstu importu čelila Libye v letech 2002 (36 %) a 2008 (38,2 %) a samozřejmě také v porevolučním roce 2012 (148,2 %), kdy byl tento růst ovlivněn předchozím prudkým propadem o 47,9 %. Dováží se především stroje, polotovary, potraviny, dopravní prostředky a spotřební zboží. Zboží a služby jsou dováženy z Tuniska s 13,3% podílem, Turecka 9,1%, Číny 8,8%, Itálie 8,4%, Egypta 6,7%, Sýrie 5,2%, Francie 4,9% a Německa 4,8% (k roku 2011).⁹²

Co se týče nezaměstnanosti, zdroje se velmi liší, protože zde nejspíše docházelo k manipulaci s daty. Nejčastěji udávané hodnoty činily v roce 2006 13%, v lednu 2010 20,7% a v lednu 2012 19,5% míru nezaměstnanosti.⁹³ V roce 2012 zde bylo 1,437 milionu ekonomicky aktivního obyvatelstva.

3.3 Libanon

Libanon se řadí mezi země s tržní ekonomikou, a i přesto, že vláda neomezuje zahraniční investice, je přístup nových investic do země postížen silnou byrokracií a korupcí. Libanonská ekonomika se orientuje především na služby. Hlavní odvětví růstu zahrnují bankovníctví a cestovní ruch. Občanská válka však vážně poškodila libanonskou ekonomiku a srazila Libanon z předních pozic na Blízkém východě. K obnově poničené infrastruktury byla vláda donucena půjčit si peníze. Ty čerpala většinou od domácích bank, ale dluhové zatížení trápí Libanon dodnes. Pád vlády v roce 2011 a nepokoje v sousední Sýrii výrazně zpomalily ekonomický růst země. Nová vláda ke konci roku 2011 schválila návrh zákona, který poskytne štědré finanční prostředky na rozvoj energetického průmyslu. Do budoucna by se Libanon měl zaměřit na průzkum nových vodních zdrojů.⁹⁴

⁹¹ Central Intelligence Agency. *The world factbook: Africa: Libya* [online]. 2012 [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ly.html>.

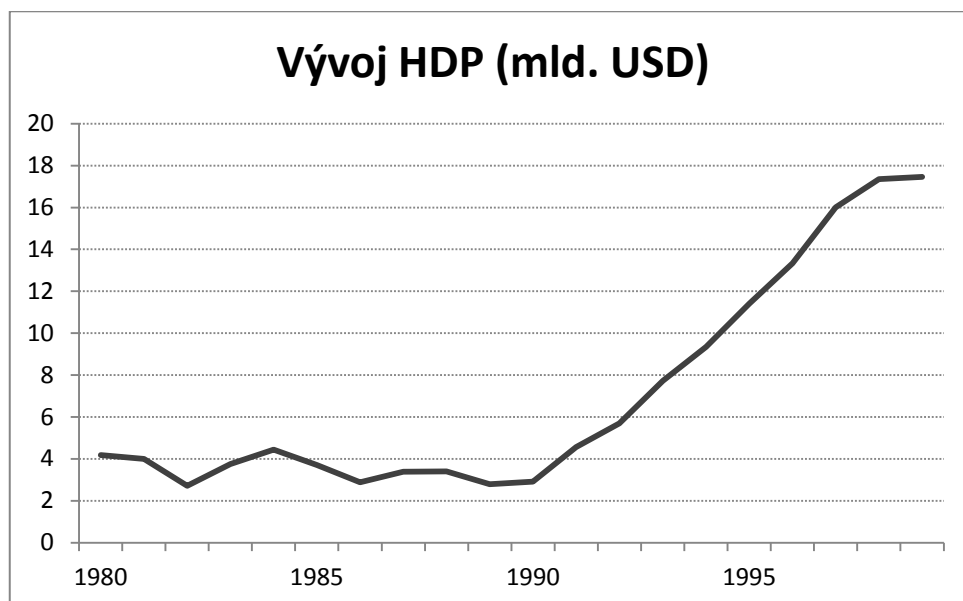
⁹² Central Intelligence Agency. *The world factbook: Africa: Libya* [online]. 2012 [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ly.html>

⁹³ Trading Economics. *Libya Unemployment Rate* [online]. 2012 [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: <http://www.tradingeconomics.com/libya/unemployment-rate>.

⁹⁴ Central Intelligence Agency. *The world factbook: Middle East: Lebanon* [online]. 2012 [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/le.html>.

Na dvanáctém a třináctém grafu je zachycen vývoj hrubého domácího produktu Libanonu.

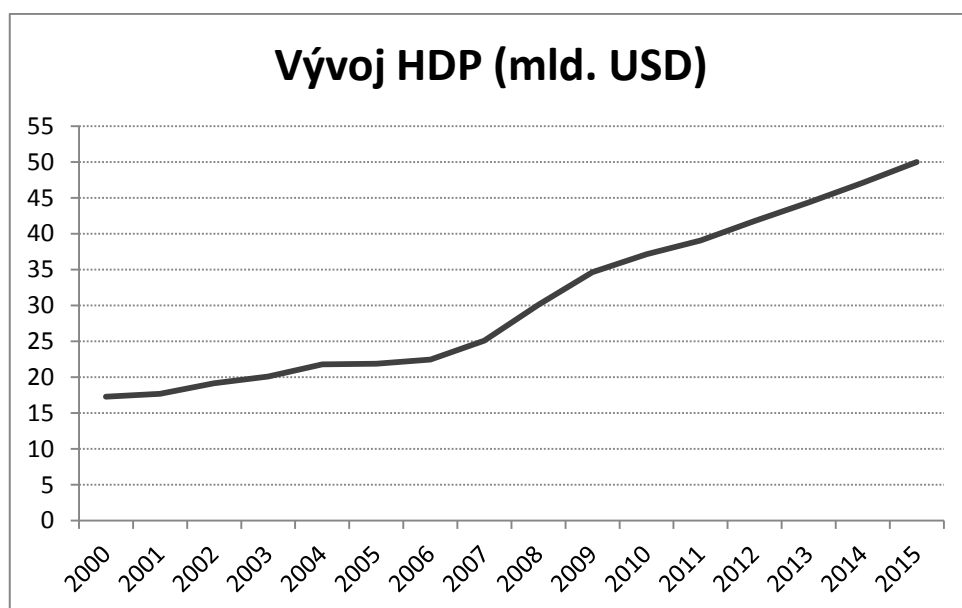
Graf 12: Vývoj HDP Libanonu do roku 1999

Zdroj: IMF, World Economic Outlook – October 2012, vlastní zpracování

Jak je z grafů patrné, během libanonské občanské války ekonomika země velmi trpěla. Na konci tohoto období se HDP Libanonu pohybovalo kolem pouhých 2,8 mld. USD. Od počátku 90. let ale HDP kontinuálně rostlo.

Graf 13: Vývoj HDP Libanonu do roku 1999

Zdroj: IMF, World Economic Outlook – October 2012, vlastní zpracování

Výjimkou v tomto příznivém růstu byl pouze rok 2000, kdy oproti předchozímu roku hrubý domácí produkt poklesl o 1,11 %. Důvodem může být výrazné snížení cel a

přijetí opatření na podporu vývozu a zemědělství. V témže roce také vláda snížila poplatky odváděné státu na sociálním pojištění.

Tabulka 3: Meziroční změny HDP (v %) Libanonu

2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
-1,11	2,26	8,51	4,87	8,49	0,33	2,64	11,67	20,05	15,19	7,14	5,16	6,99

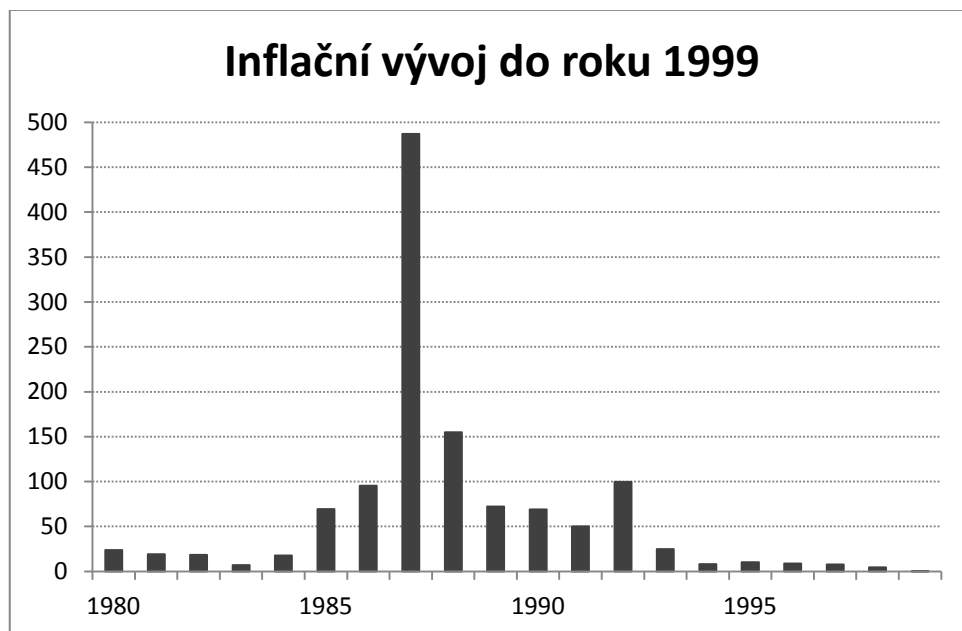
Zdroj: IMF, World Economic Outlook – October 2012, vlastní výpočet a zpracování

Malý růst v roce 2005 byl ovlivněn spáchaným atentátem na tehdejšího libanonského prezidenta a následujícími protisyrskými protesty. Rok 2006 také vybočuje z trendové křivky růstu. Jak bylo popsáno v kapitole o politické situaci, v tomto roce došlo k vypuknutí tzv. druhé libanonské války. V dalších letech IMF predikuje další růst, který by měl dosahovat 6 % ročně. Osobně si myslím, že bude také velmi záležet na vývoji situace v sousední Sýrii.

Během občanské války klesl hrubý domácí produkt na osobu z 1 800 amerických dolarů v roce 1974 na pouhých 500 dolarů v roce 1989. V roce 2012 činil hrubý domácí produkt na osobu podle Mezinárodního měnového fondu 22 822,8 USD.

Následující grafy znázorňují libanonský vývoj inflace.

Graf 14: Vývoj inflace v Libanonu do roku 1999

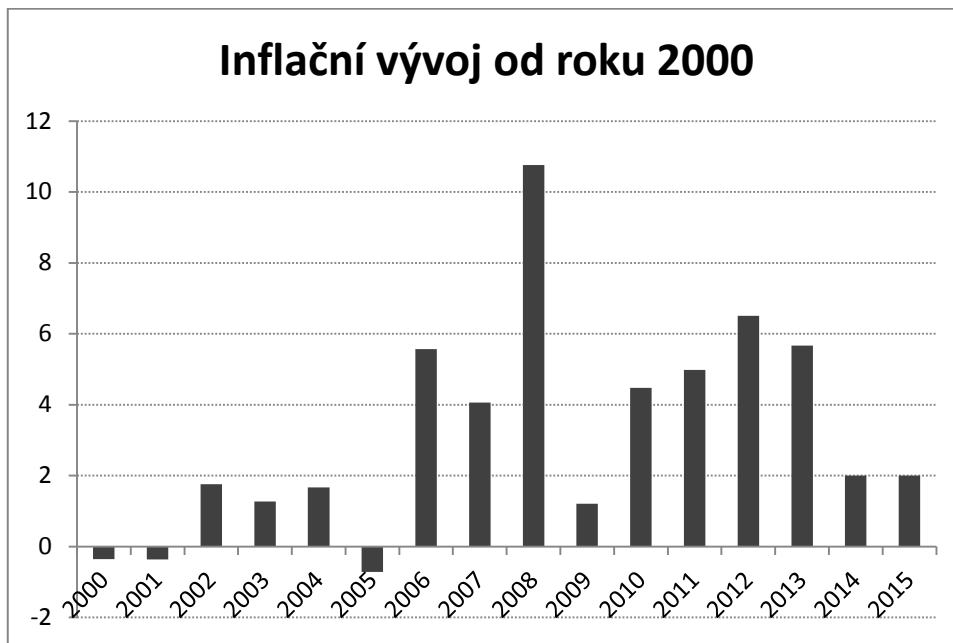

Zdroj: IMF, World Economic Outlook – October 2012, vlastní zpracování

Nejvyšší inflace byla v Libanonu zaznamenána během občanské války. V roce 1986 dosahovala 95,4 % a o rok později, tedy v roce 1987, dosáhla dokonce 487,2 %.

Možnou příčinou by mohl být stále rostoucí vládní deficit, který byl kryt emisí nových peněz centrální bankou. Po ukončení války se inflace v zemi stabilizovala a v posledních deseti letech se pohybovala mezi 1,3 % až 6,5 %. Výjimkou v tomto trendu byl rok 2008, kdy inflace mírně překročila 10% hodnotu.

Graf 15: Vývoj inflace v Libanonu od roku 2000

Níže znázorněný graf č. 16 popisuje meziroční změny exportu a importu od roku 2000 v Libanonu.

Graf 16: Meziroční změny exportu a importu Libanonu

Zdroj: IMF, World Economic Outlook – October 2012, vlastní zpracování

Libanonský export se ještě dlouho po občanské válce propadal. K oživení a růstu došlo až na konci 90. let. Průměrný růst od začátku nového tisíciletí dosahuje 9 procent, avšak lze si všimnout několika výkyvů. V předkrizovém roce 2008 vzrostl export o 29,5 %, což je nejvyšší růst od konce války. V roce následujícím ale došlo k propadu (-5,5 %). Další propad vývozu nastal v roce 2012, což lze přičítat nepokojům v sousední Sýrii a zhoršené situaci na obchodních trasách, které přes tuto zemi vedou. Ze země se vyvážejí šperky, kovy, chemikálie, spotřební zboží, ovoce a zelenina, tabák, stavební materiály a rozvaděče elektrické energie. Exportními partnery jsou (k roku 2011): Spojené Arabské Emiráty (13,1 %), Irák (8,4 %), Saúdská Arábie (7,7 %), Turecko (7 %), Sýrie (6,7 %) a Švýcarsko (5,5 %).⁹⁵

Import vykazoval od roku 1995 velké výkyvy. Nejvíce rostl v roce 1997, 2001 a 2008. Největší propady pak nastaly v letech 1996, 2002 a 2005. Importovanými produkty jsou: ropa, automobily, léčiva, oblečení, maso a živá zvířata. Mezi dovozní partnery patří Spojené státy americké (10,2 %), Itálie (9,3 %), Francie (8,8 %), Čína (8,2 %), Egypt (5,3 %), Německo (5,1 %) a Turecko (4 %).⁹⁶

Údaje o nezaměstnanosti nejsou ve zdrojích Mezinárodního měnového fondu k dispozici. Průměrná nezaměstnanost od roku 1997 činí 7,4 %. Maxima bylo dosaženo v roce 2007, a to 9 %. Toto maximum však bylo v loňském roce překročeno a v říjnu 2012 se nezaměstnanost přehoupala přes 10% hranici.⁹⁷

3.4 Saúdská Arábie

Saúdsko-arabská ekonomika je založena především na těžbě a vývozu ropy. Charakterizovat ji můžeme také silnou vládní kontrolou hlavních ekonomických činností. Je největším vývozcem ropy, vlastní 17 - 25 % prokázaných světových zásob ropy a hraje klíčovou roli v organizaci OPEC. Ropný průmysl se podílí téměř 80 % na rozpočtových příjmech, 45 % na HDP a tvoří zhruba 90 % celkových exportních příjmů. Saúdská Arábie se snaží podporovat soukromý sektor s cílem diverzifikovat své

⁹⁵ Central Intelligence Agency. *The world factbook: Middle East: Lebanon* [online]. 2012 [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/le.html>.

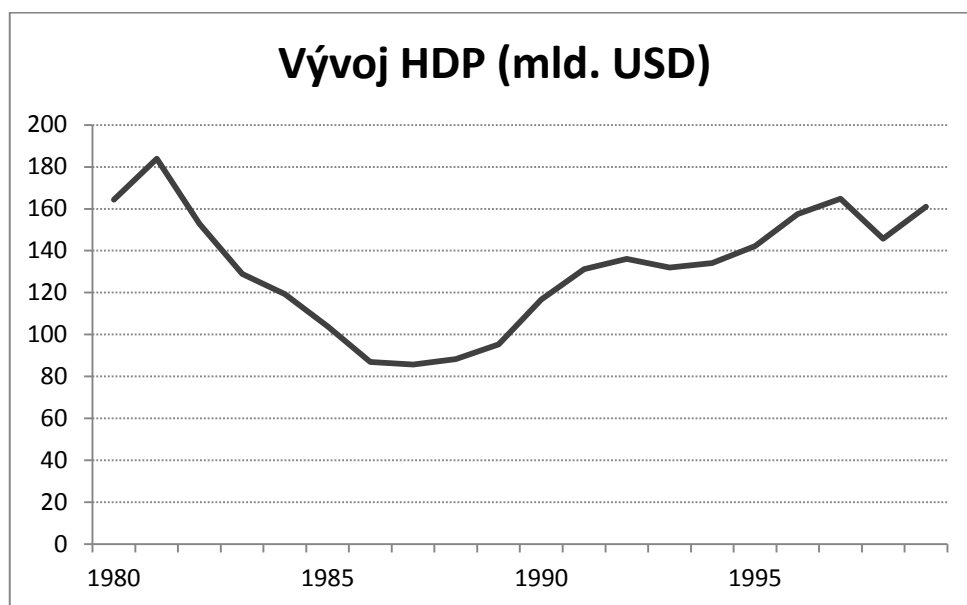
⁹⁶ Central Intelligence Agency. *The world factbook: Middle East: Lebanon* [online]. 2012 [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/le.html>.

⁹⁷ Executive magazine. *Unemployment in Lebanon* [online]. 2. 10. 2012 [cit. 2013-04-02]. Dostupné z: <http://www.executive-magazine.com/banking-and-finance/Unemployment-in-Lebanon/5237>.

hospodářství a s cílem zaměstnat více saúdských občanů. Tato diverzifikace se zaměřuje především na rozvoj telekomunikací, výrobu elektřiny a průzkumy ložisek zemního plynu. S cílem zaměstnat i co nejvíce mladých Saúdů se zvýšily vládní výdaje na další vzdělávání a školení a v neposlední řadě došlo také k otevření několika nových univerzit. Po mnohaletém vyjednávání se také Saúdská Arábie v prosinci roku 2005 stala členem WTO.⁹⁸

Na následujících grafech č. 17 a 18 je od druhé poloviny 80. let patrný stálý růst hrubého domácího produktu.

Graf 17: Vývoj HDP Saúdské Arábie do roku 1999

Zdroj: IMF, World Economic Outlook – October 2012, vlastní zpracování

První zpomalení růstu Saúdská Arábie zaznamenala v roce 2001 po teroristických útocích. Další rok byl také poznamenán a saúdsko-arabský hrubý domácí produkt rostl pouze o 3,03 %. Významný propad pak nastal opět v roce 2009, ale ekonomika se z tohoto propadu velmi rychle vzpamatovala a již následující rok dosahovaly hodnoty předkrizového stavu.

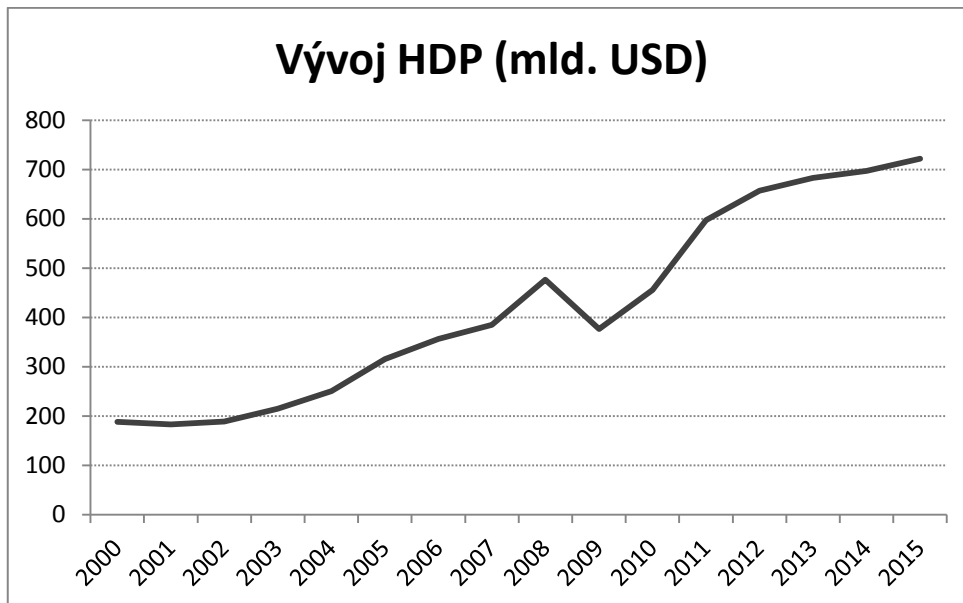
Tabulka 4: Meziroční změny HDP (v %) Saúdské Arábie

2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
17,08	-2,88	3,03	13,80	16,67	26,06	13,01	7,94	23,73	-20,91	21,03	30,96	10,04

Zdroj: IMF, World Economic Outlook – October 2012, vlastní výpočet a zpracování

⁹⁸ Central Intelligence Agency. *The world factbook: Middle East: Saudi Arabia* [online]. 2012 [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sa.html>.

Graf 18: Vývoj HDP Saúdské Arábie od roku 2000

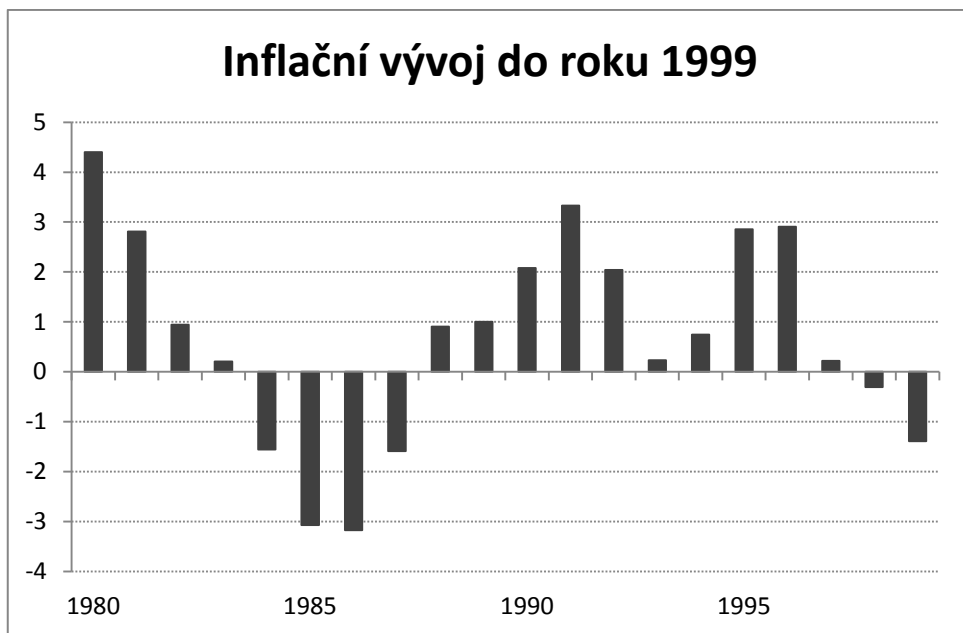
Zdroj: IMF, World Economic Outlook – October 2012, vlastní zpracování

V roce 2011 byl dokonce zaznamenán nejvyšší růst HDP, a to o necelých 31 %. V následujících letech se očekává meziroční růst kolem 3,5 % - 4 %.

V roce 2012 činil hrubý domácí produkt na osobu podle Mezinárodního měnového fondu 22 822,8 USD.

Grafy č. 19 a 20 zachycují saúdsko-arabský inflační vývoj.

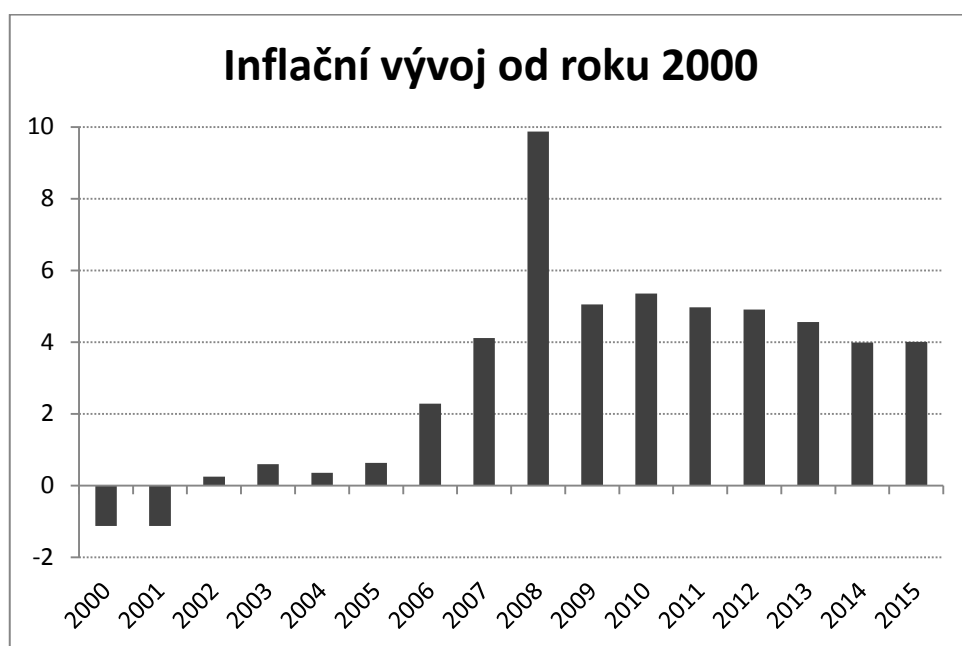
Graf 19: Vývoj inflace v Saúdské Arábii do roku 1999

Zdroj: IMF, World Economic Outlook – October 2012, vlastní zpracování

V první polovině 80. let byla v Saúdské Arábii mírná deflace, která se pohybovala kolem 1,5 % - 3 %. Snižování cen bylo v tomto období způsobeno opatřením OPEC na snížení produkce. Toto opatření bylo přijato v zájmu ochrany stávajících cen ropy. Ve světě klesala poptávka po ropných produktech a navíc se zvyšovala těžba ropy mimo země OPEC. Saúdská Arábie v tomto období snížila těžbu z více než 10 milionů barelů denně na přelomu let 1980/1981 na pouhých 2,3 mil. barelů denně.⁹⁹ Po urovnání situace nastal další pokles cen v období let 1998 – 2001, který byl způsoben poklesem světových cen ropy.¹⁰⁰

Graf 20: Vývoj inflace v Saúdské Arábii od roku 2000

Zdroj: IMF, World Economic Outlook – October 2012, vlastní zpracování

Nejvyšší inflaci čelila Saúdská Arábie v roce 2008 (9,87 %), kdy skokově vzrostly ceny nových bytů a nájmu.¹⁰¹

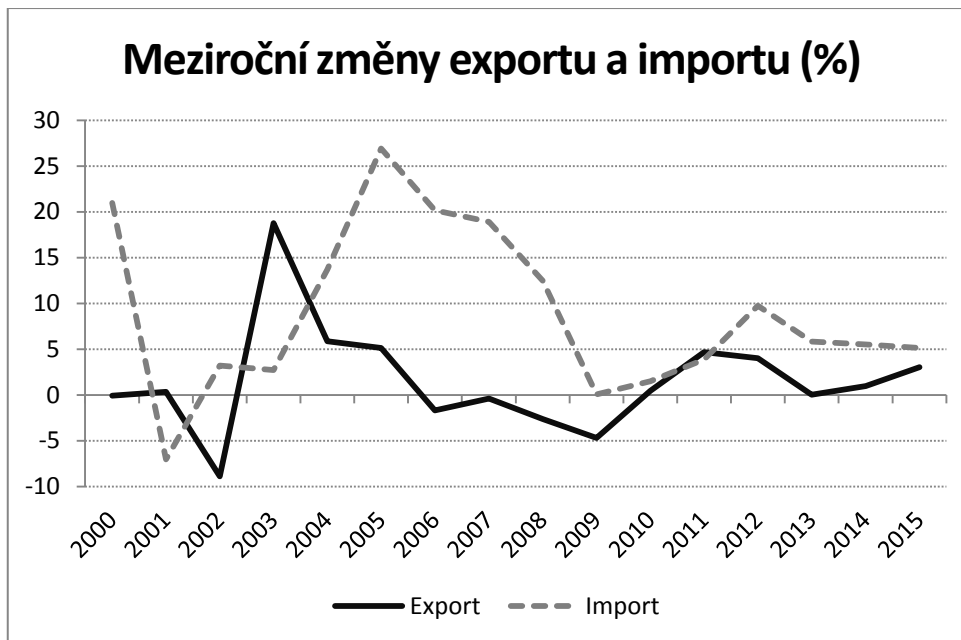
⁹⁹ Free Republic. *Crude Oil Price Collapse of 1986* [online]. 2008 [cit. 2013-03-27]. Dostupné z: <http://www.freerepublic.com/focus/f-news/2019385/posts>.

¹⁰⁰ BRAGA, Carlos Alberto Primo a Gallina Andronova VINCELETTE. *Sovereign debt and the financial crisis: will this time be different?*. Washington, D.C.: World Bank, 2011, ISBN 978-082-1384-831.

¹⁰¹ Reuters. *Saudi 2008 inflation unlikely to fall* [online]. 2008 [cit. 2013-03-27]. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/2008/02/24/businesspro-saudi-inflation-interview-dc-idUSL2450795820080224>.

Graf č. 21 naznačuje meziroční procentní změny importu a exportu.

Graf 21: Meziroční změny exportu a importu Saúdské Arábie

Zdroj: IMF, World Economic Outlook – October 2012, vlastní zpracování

V důsledku snižování cen ropy na přelomu nového tisíciletí se export, který je v Saúdské Arábii závislý na vývozu ropy, snižoval. V roce 2003 nastal skokový růst, avšak v tomto tempu vývoz nepokračoval a meziroční nárůsty začaly opět klesat. Od roku 2006 se opět hodnota exportu propadá. Celkově jsou meziroční změny velmi nestálé. Hlavní vývozní komoditou je ropa a ropné produkty, které se podílí na celkovém vývozu až z 90 %. Exportními partnery jsou Japonsko (13,9 %), Čína (13,6 %), USA (13,4 %), Jižní Korea (10,2 %), Indie (7,8 %) a Singapur (4,8 %). Všechny údaje jsou uvedeny k roku 2011.¹⁰²

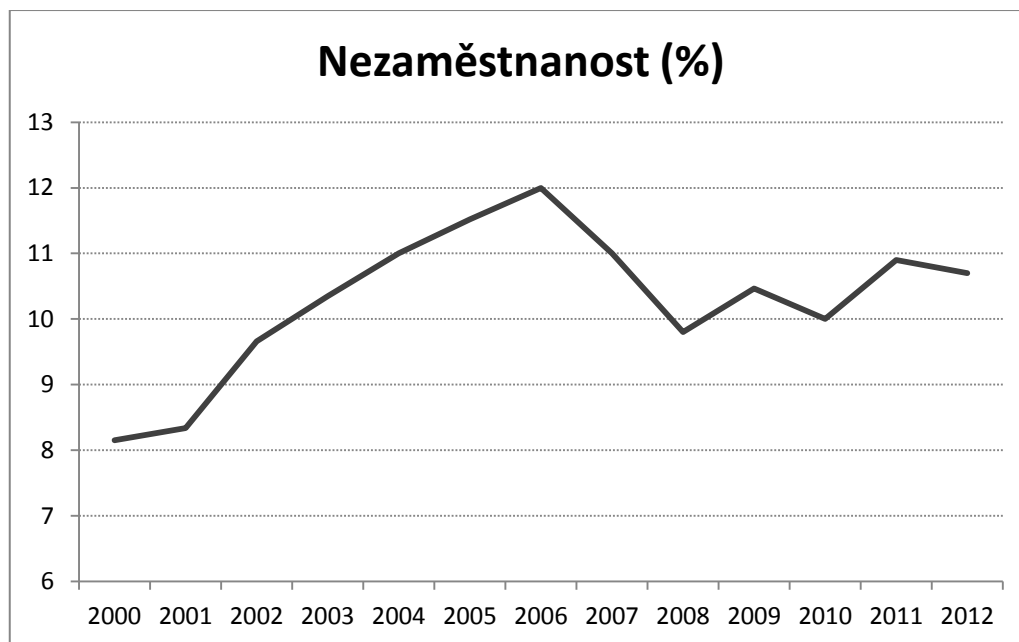
Meziroční změny importu byly také velmi nestálé. Zajímavý jev nastal mezi roky 2004 - 2005, kdy se zvyšovala propast mezi růstem importu a snižováním exportu. Saúdská Arábie dováží především stroje a zařízení, potraviny, chemikálie, motorová vozidla a textilní výrobky. Importními partnery jsou Čína (12,8 %), USA (11,9 %), Německo (7,1 %), Jižní Korea (6 %), Japonsko (5,6 %), Indie (4,9 %) a Itálie (4,1 %).¹⁰³

¹⁰² Central Intelligence Agency. *The world factbook: Africa: Saudi Arabia* [online]. 2012 [cit. 2013-03-27]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sa.html>.

¹⁰³ Central Intelligence Agency. *The world factbook: Africa: Saudi Arabia* [online]. 2012 [cit. 2013-03-27]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sa.html>.

Následující graf popisuje nezaměstnanost v Saúdské Arábii.

Graf 22: Nezaměstnanost Saúdské Arábie

Zdroj: IMF, World Economic Outlook – October 2012, vlastní zpracování

Míra nezaměstnanosti dosáhla rekordně vysoké hodnoty v roce 2006, kdy činila rovných 12 %. Nejnižší úroveň naopak byla v rámci sledovaného období v roce 2000. Od roku 2008 osciluje hodnota mezi 10 % - 11 %. V Saúdské Arábii se měří pouze nezaměstnanost u mužů. Mnohé důvody k tomuto jsou popsány v kapitole o kulturních rozdílech. Ekonomicky aktivní obyvatelstvo je vyčísleno asi na 8 milionů lidí. Téměř 80 % pracovníků však není občany Saúdské Arábie.¹⁰⁴

Z výše uvedeného plyne, že země, ve kterých proběhly nepokoje, byly těmito událostmi velmi ovlivněny. Ve všech těchto sledovaných zemích došlo k propadu hrubého domácího produktu nebo k významnému poklesu jeho růstu oproti předchozím obdobím. Dále si lze všimnout snížení exportu postižených zemí. Libye, Egypt i Libanon se prozatím z těchto negativních dopadů revolucí, respektive bleskové války, vzpamatovaly a jejich hrubý domácí produkt pokračuje v růstu. Na případu Libanonu je však vidět, jaký dopad může mít dlouholetý vnitropolitický spor. Důsledky vleklé občanské války byly patrné až do konce 90. let.

¹⁰⁴ Central Intelligence Agency. *The world factbook: Africa: Saudi Arabia* [online]. 2012 [cit. 2013-03-27]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sa.html>.

Závěr

V první kapitole této práce jsem se zaměřila na poznání arabské kultury. Tato kultura se velmi od té evropské liší a liší se i celková mentalita lidí žijících na území arabských států navzájem. Kultura i mentalita lidí ovlivňují celkový vývoj zemí, a proto bylo důležité nejprve těmto znakům porozumět. Cílem první kapitoly bylo porozumět nejdůležitějším prvkům arabské kultury. Z literární rešerše plyne, že nejdůležitějším determinantem arabské kultury je víra, která zde ovlivňuje téměř všechny aspekty života.

V druhé kapitole jsem se zabývala základní charakteristikou zemí a dále politickou situací v Libyi, Egyptě a Libanonu a kulturními specifiky Saúdské Arábie, které samozřejmě mají také dopad jak na běžný život občanů, tak na chod státu. Dílčím cílem této kapitoly bylo zachycení historických událostí, které v nedávné době vyvrcholily v rozsáhlé nepokoje. Libye byla ovlivňována vládou jednoho člověka již od konce 60. let. Vláda plukovníka Kaddáfího byla plná zvrátů. Ten největší však přišel až v roce 2011, kdy v zemi začaly četné protesty proti způsobu Kaddáfího vlády. Potlačování demokratických zásad a práv občanů vedlo k revolučnímu povstání také v Egyptě. I zde byl příliš dlouho u moci jediný muž – Husní Mubarak. Povstání v Tunisku na přelomu let 2010 a 2011 dodalo chuť a odvahu provést zde také změnu ve vedení státu. Situace v Libanonu byla nejvíce ovlivněna 15 let trvající občanskou válkou, za jejíž příčinu lze pokládat střet kultur. Dalším problémem se zde v této době stali palestínští utečenci a mnozí se střety s Izraelem. Spory mezi těmito zeměmi vypukly i v novém tisíciletí a to v měsíční bleskové válce. Jako další problém v Libanonu v současnosti spatřuji tisíce uprchlíků ze sousední Sýrie. V části věnované Saúdské Arábii jsem se zabývala popisem kulturních specifik až jistých extrémů, které v této zemi můžeme z našeho evropského pohledu vnímat a se kterými se můžeme setkat nejenom při obchodním styku s touto zemí.

Poslední kapitola byla věnována grafické analýze hospodářského vývoje všech výše popsanych zemí. Cílem práce bylo potvrdit či vyvrátit hypotézu, zda politická situace či velká kulturní specifika ovlivňují ekonomickou situaci těchto zemí. První část hypotézy můžeme potvrdit, neboť z výsledků šetření je patrný jistý hospodářský pokles ve všech třech sledovaných zemích. V Libyi došlo k poklesu hrubého domácího produktu v roce

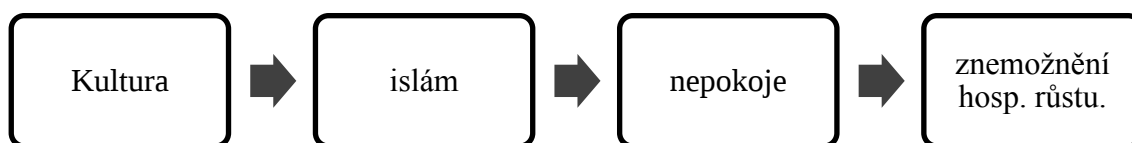
2011 o 51,5 %. V následujícím roce došlo k vyrovnání tohoto propadu a HDP se naopak zvýšilo o 138,4 %. V Egyptě k propadu HDP nedošlo, ale výrazně se zpomalil růst tohoto ukazatele. Utrpěl však export. Ten se v roce 2011 propadl o 5,4 % a v roce 2012 dokonce o 7,8 %. Jak již bylo v práci několikrát zmíněno, nejvíce se ekonomika Libanonu propadala během války. Ekonomika se tehdy propadala o desítky procent ročně. Hospodářství této země se nastrovalo během 90. let, export se ale propadal až do roku 1998. V roce 2005, ve kterém proběhl atentát na libanonského prezidenta, se růst hrubého domácího produktu zpomalil na pouhých 0,33 %.

Závěr druhé části hypotézy je však nejasný. Z příkladu Saúdské Arábie vychází, že kultura ekonomiku země primárně neovlivňuje. V jistém smyslu je však tento výsledek zkreslen tím, že Saúdská Arábie má světové zásoby ropy a z tohoto její ekonomika nejvíce těží a kultura jako faktor ovlivňující ekonomiku země ustupuje do pozadí. Z grafů je však čitelné, jak moc je hospodářství této země ovlivňováno cenou jedné komodity a jak nebezpečné může být toto jednooborové zaměření země. Největší kulturní rozdíly v Saúdské Arábii zaznamenáváme v postavení žen ve zdejší společnosti. Osobně se domnívám, že větším zapojením ženy do ekonomiky by se saúdsko-arabská společnost značně obohatila. Podle mnoha studií ženy vynikají v komunikaci a diplomacii. Ve sporech se nesnaží tvrdohlavě prosazovat pouze svůj názor, ale jsou ochotné naslouchat a přistoupit na kompromis snáz než muži. Jsou také empatičtější a často méně individualistické než muži. Navíc je prokázáno, že zapojení ženy do ekonomiky vede k hospodářskému růstu.¹⁰⁵

Na příkladu Egypta či Libanonu lze naopak spatřit jisté znaky prolínání a ovlivňování hospodářského vývoje kulturou. Náboženské spory v těchto zemích vedly k mnoha potyčkám a bojům, přičemž některé z nich nejsou stále uzavřené, jak je vidět v Egyptě. Zde opět dochází ke konfliktům mezi křesťany a muslimy. Následující schéma naznačuje možný vliv kultury na ekonomiku.

¹⁰⁵ Investiční web. *Zachráni ekonomiku ženy? Využijme potenciál ženské části populace* [online]. 2012 [cit. 2013-04-13]. Dostupné z: <http://www.investicniweb.cz/univerzita/zajimavosti/2012/11/10/zachrani-ekonomiku-zeny-vyuzijme-potencial-zenske-casti-populace/>.

Obrázek 5: Schéma vlivu kultury na hospodářskou situaci země

Zdroj: vlastní zpracování

Dle mého názoru má arabská kultura značný vliv na hospodářský chod země. Jak již bylo několikrát zmíněno, je tato kultura nejvíce ovlivněna vírou, konkrétně islámem. Na příkladech Libanonu či Egypta je pak vidět, jak nepokoje, které jsou vyvolané spory mezi vyznavači různých náboženství, ovlivňují ekonomiku země.

Při vyhledávání relevantních zdrojů a následující práci s nimi jsem nenarazila na žádné významnější překážky. Menším problémem byl fakt, že při rešerši literatury jsem narazila na poměrně velké množství zdrojů zabývajících se danými zeměmi, avšak většina z nich byla pouze cestopisného charakteru. Z tohoto důvodu zcela zřetelně v mé práci převládají internetové zdroje, které se více zabývají vybranou problematikou.

Seznam použitých zdrojů

Knižní zdroje:

1. BAHBOUH, Charif. *Libye*. Praha: Dar Ibn Rushd, 2004, ISBN 80-861-4943-9.
2. BERÁNEK, Ondřej. *Saúdská Arábie: mezi tradicemi a moderností*. Praha: Volvox Globator, 2007, ISBN 978-807-2076-475.
3. BOUČEK, Jaroslav. *Saúdská Arábie*. Praha: Libri, 2005, ISBN 80-727-7218-X.
4. BRAGA, Carlos Alberto Primo a Gallina Andronova VINCELETTE. *Sovereign debt and the financial crisis: will this time be different?*. Washington, D.C.: World Bank, 2011, ISBN 978-082-1384-831.
5. GOMBÁR, Eduard. *Dramatický půlměsíc: Sýrie, Libye a Írán v procesu transformace*. Praha: Karolinum, 2001, ISBN 80-246-0370-5.
6. HAIMZADEH, Patrick. *V srdci Kaddáfího Libye*. Brno: Jota, 2011, ISBN 978-80-7217-911-4.
7. HARRIS, William W. *The Levant: a fractured mosaic*. Princeton: Markus Wiener Publishers, 2005, ISBN 15-587-6368-6.
8. HOMOLA, Bořek. *Období neklidu u Psí řeky: občanské války v Libanonu ve 20. století*. Praha: Agrofin, 2009 ISBN 978-80-904262-1-4.
9. KHIDAYER, Emíre. *Arabský svět - jiná planeta?*. Praha: Mladá fronta, 2011, ISBN 978-802-0424-952.
10. KROPÁČEK, Luboš. *Blízký východ na přelomu tisíciletí: dynamika přeměn v muslimském sousedství Evropy*. Praha: Vyšehrad, 1999, ISBN 80-702-1298-5.
11. MACEK, Radomír et al. *Egyptská arabská republika*. Praha: Institut zahraničního obchodu, 1981. *Obchodně ekonomické sborníky. Řada Afrika*. ISBN 59-244-81.
12. MUZIKÁŘ, Josef. *Libanon*. Praha: Pressfoto, 1981. ISBN 59-261-79.
13. NA'ĪM, 'Abd Allāh Aḥmad. *Toward an Islamic reformation: civil liberties, human rights, and international law*. New York: Syracuse University Press, 1996, ISBN 08-156-2484-0.
14. ŠRONĚK, Ivan. *Kultura v mezinárodním podnikání*. Praha: Grada Publishing, 2001, ISBN 80-247-0012-3.
15. *Závoj a džíny: ženy v islámském světě*. Praha: Vyšehrad, 2005, ISBN 80-702-1776-6.
16. *Člověk v tísní, společnost při ČT, o.p.: Projekt Varianty. Ženy v islámské společnosti*. 2002.

Elektronické zdroje a články

1. BLEHOVÁ, Irena. Mezinárodní vztahy. *Kultura jako faktor politického života v islámských společnostech arabských zemí* [online]. 2002, roč. 37, č. 3 [cit. 2012-11-18]. ISSN 0323-1844. Dostupné z: <http://www.mezinarodnivztahy.com/article/view/41>.
2. Blizky Vychod.eu: ...vaša brána do Arábie. *Hlavní pilíře islámu a jejich význam* [online]. 30. 3. 2010 [cit. 2012-10-21]. Dostupné z: <http://www.blizkyvychod.eu/islam/hlavne-piliere-islamu-a-ich-vyznam/>.
3. BBC News. Libya profile [online]. 2013 [cit. 2013-03-03]. Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-13754897>.
4. Central intelligence agency: The world factbook. *Egypt: background* [online]. 6. 11. 2012 [cit. 2012-11-25]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/eg.html>.
5. Central intelligence agency: The world factbook. Lebanon: background [online]. 2013 [cit. 2013-03-10]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/le.html>.
6. Central intelligence agency: The world factbook. Libya: background [online]. 5. 2. 2013 [cit. 2013-02-17]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ly.html>.
7. Central Intelligence Agency. *The world factbook: Middle East: Oman* [online]. 2012 [cit. 2012-10-20]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/mu.html>.
8. Central Intelligence Agency. *The world factbook: Middle East: Yemen* [online]. 2012 [cit. 2012-10-20]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ym.html>.
9. České noviny: Zpravodajský server ČTK. *Podle oficiálních výsledků byla ústava v Egyptě schválena* [online]. 2012 [cit. 2013-03-07]. Dostupné z: http://www.ceskenoviny.cz/tema/zpravy/podle-oficialnich-vysledku-byla-ustava-v-egypte-schvalena/881977&id_seznam=67.
10. České noviny: zpravodajský server ČTK. *Egyptské volby se uskuteční na podzim, říká prezident Mursí* [online]. 27. 3. 2013 [cit. 2013-04-09]. Dostupné z: http://www.ceskenoviny.cz/tema/zpravy/egyptske-volby-se-uskutecni-na-podzim-rika-prezident-mursi/919028&id_seznam=67.
11. České noviny: zpravodajský server ČTK. *V Libyi se uskutečnily historické volby, na východě jeden mrtvý* [online]. 7. 7. 2012 [cit. 2013-03-03]. Dostupné z: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/v-libyi-se-uskutecnily-historicke-volby-na-vychode-jeden-mrtvy/814642>.
12. Česká televize. *Začala druhá libanonská válka* [online]. 12. 7. 2008 [cit. 2013-03-10]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kalendarium/21719-zacala-druha-libanonska-valka/>.

13. Discover Islam. *Why is the family so important to Muslims?* [online]. 2012 [cit. 2012-10-27]. Dostupné z:
http://www.discoverislam.com/poster.asp?poster=DIP2004_27&page=1.
14. Deník.cz. Egypt chce zvýšit plánovanou půjčku 4,8 miliardy dolarů od MMF [online]. 7.4. 2013 [cit. 2013-04-09]. Dostupné z:
<http://www.denik.cz/ekonomika/egypt-chce-zvysit-planovanou-pujcku-4-8-miliardy-dolaru-od-mmf-20130407.html>.
15. Encyclopedia Britannica. *Egypt* [online]. 2013 [cit. 2013-03-03]. Dostupné z:
<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/180382/Egypt/22399/World-War-II-and-its-aftermath>.
16. Encyclopedia Britannica. *Egypt: Unrest in 2011* [online]. 2013 [cit. 2013-03-03]. Dostupné z:
<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/180382/Egypt/299462/Unrest-in-2011>.
17. Britannica. *Lebanon* [online]. 2013 [cit. 2013-03-10]. Dostupné z:
<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/334152/Lebanon/23374/French-mandate>.
18. Encyclopedia Britannica. *Libya* [online]. 2013 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z:
<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/339574/Libya/46562/Italian-colonization>.
19. Encyclopedia Britannica. *Libya: Revolt in 2011* [online]. 2012 [cit. 2013-03-03]. Dostupné z:
<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/339574/Libya/299762/Revolt-in-2011>.
20. Encyclopedia Britannica. *Saudi Arabia: Cultural life* [online]. 2013 [cit. 2013-03-10]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/525348/Saudi-Arabia/259147/Housing#toc45221>.
21. Everyculture.com. *Countries and their cultures: Egypt* [online]. [cit. 2012-11-25]. Dostupné z: <http://www.everyculture.com/Cr-Ga/Egypt.html>.
22. Everyculture.com. *Countries and their cultures: Saudi Arabia* [online]. [cit. 2012-12-16]. Dostupné z: <http://www.everyculture.com/Sa-Th/Saudi-Arabia.html>.
23. Executive magazine. *Unemployment in Lebanon* [online]. 2. 10. 2012 [cit. 2013-04-02]. Dostupné z: <http://www.executive-magazine.com/banking-and-finance/Unemployment-in-Lebanon/5237>.
24. Free Republic. *Crude Oil Price Collapse of 1986* [online]. 2008 [cit. 2013-03-27]. Dostupné z: <http://www.freerepublic.com/focus/f-news/2019385/posts>.
25. History World. *History of Egypt* [online]. [cit. 2013-03-03]. Dostupné z:
<http://www.historyworld.net/wrldhis/PlainTextHistories.asp?groupid=275&HistoryID=aa28>rack=pthc>.
26. Chování.eu: *Islámské země* [online]. [cit. 2013-03-12]. Dostupné z:
<http://www.chovani.eu/islamske-zeme/c133>.

27. IHNED.cz. *Stejný nábytek, jiné fotky. Ikea vymazala ze saúdskoarabského katalogu ženy*. [online]. 1. 10. 2012 [cit. 2013-03-12]. Dostupné z: <http://zpravy.ihned.cz/svet-evropa/c1-57708680-stejny-nabytek-jine-fotky-ikea-vymazala-ze-saudskoarabskeho-katalogu-zeny>.
28. International monetary fund. In: *The Socialist people's libyan arab Jamahiriya: Staff report for the 2003 Article IV Consultation* [online]. 2003 [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2003/cr03327.pdf>.
29. Investiční web. *Zachrání ekonomiku ženy? Využijme potenciál ženské části populace* [online]. 2012 [cit. 2013-04-13]. Dostupné z: <http://www.investicniweb.cz/univerzita/zajimavosti/2012/11/10/zachrani-ekonomiku-zeny-vyuzijme-potencial-zenske-casti-populace/>.
30. IMF, World Economic Outlook – October 2012. Dostupné z: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2012/02/weodata/index.aspx>
31. *Islamweb.cz: Postavení ženy v islámu* [online]. [cit. 2012-11-18]. Dostupné z: <http://www.islamweb.cz/elknihovna/zni/zena.htm>.
32. *Library of Congress: Country Studies: Egypt* [online]. 2010 [cit. 2013-03-07]. Dostupné z: <http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/egtoc.html>.
33. *Library of Congress: Country Studies: Lebanon* [online]. 2010 [cit. 2013-03-10]. Dostupné z: <http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/lbtoc.html>.
34. Library of congress. *A Country Study: Libya* [online]. 2011 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: <http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/lytoc.html>.
35. Lidovky.cz. *Těžba ropy v Libyi klesla už o 75 procent. Výpadek slibují nahradit Saúdové* [online]. 24. 2. 2011 [cit. 2013-03-19]. Dostupné z: http://byznys.lidovky.cz/tezba-ropy-v-libyi-klesla-uz-o-75-procent-vypadek-slibuji-nahradit-saudove-110-firmy-trhy.asp?c=A110224_151030_firmy-trhy_nev.
36. Novinky.cz. *Kaddáfí je mrtev* [online]. 20.10.2011 [cit. 2013-03-03]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/zahranicni/248056-kaddafi-je-mrtev.html>.
37. PAIDEIA: PHILOSOPHICAL E-JOURNAL OF CHARLES UNIVERSITY. *Rodina v islámské tradici* [online]. 2008 [cit. 2012-11-17]. ISSN 1214-8725. Dostupné z: www.pedf.cuni.cz/paideia/download/dvorakovadomov.pdf.
38. Reuters. *Saudi 2008 inflation unlikely to fall* [online]. 2008 [cit. 2013-03-27]. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/2008/02/24/businesspro-saudi-inflation-interview-dc-idUSL2450795820080224>.
39. SARKISYAN, Inna. *Obchodní jednání III. - Arabové. Dům financí.cz* [online]. 5. 6. 2007 [cit. 2012-10-21]. Dostupné z: <http://dumfinanci.cz/clanky/129-obchodni-jednani-iii-arabove/>.
40. Trading Economics. *Libya Unemployment Rate* [online]. 2012 [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: <http://www.tradingeconomics.com/libya/unemployment-rate>.
41. UN News Centre. *Security Council authorizes 'all necessary measures' to protect civilians in Libya* [online]. 2011 [cit. 2013-03-03]. Dostupné z: <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=37808&Cr=libya&Cr1=#.UTNITmd2vZI>.

42. UNRWA. *Statistics* [online]. 1. 1. 2012 [cit. 2012-12-17]. Dostupné z: <http://www.unrwa.org/etemplate.php?id=253>.
43. www.eHow.com. *Arabic customs & traditions* [online]. 2012 [cit. 2012-10-27]. Dostupné z: http://www.ehow.com/list_5792287_arabic-customs-traditions.html.
44. Žena.cz: Recepty. *Arabská kuchyně* [online]. 12. 6. 2012 [cit. 2012-11-24]. Dostupné z: <http://recepty.centrum.cz/kuchyne-sveta/2003/6/12/clanky/arabska-kuchyne/>.
45. 30-days prayer network. Customs and Behavior: how to behave in Muslim countries [online]. [cit. 2012-11-18]. Dostupné z: <http://www.30-days.net/islam/culture/customs/>.

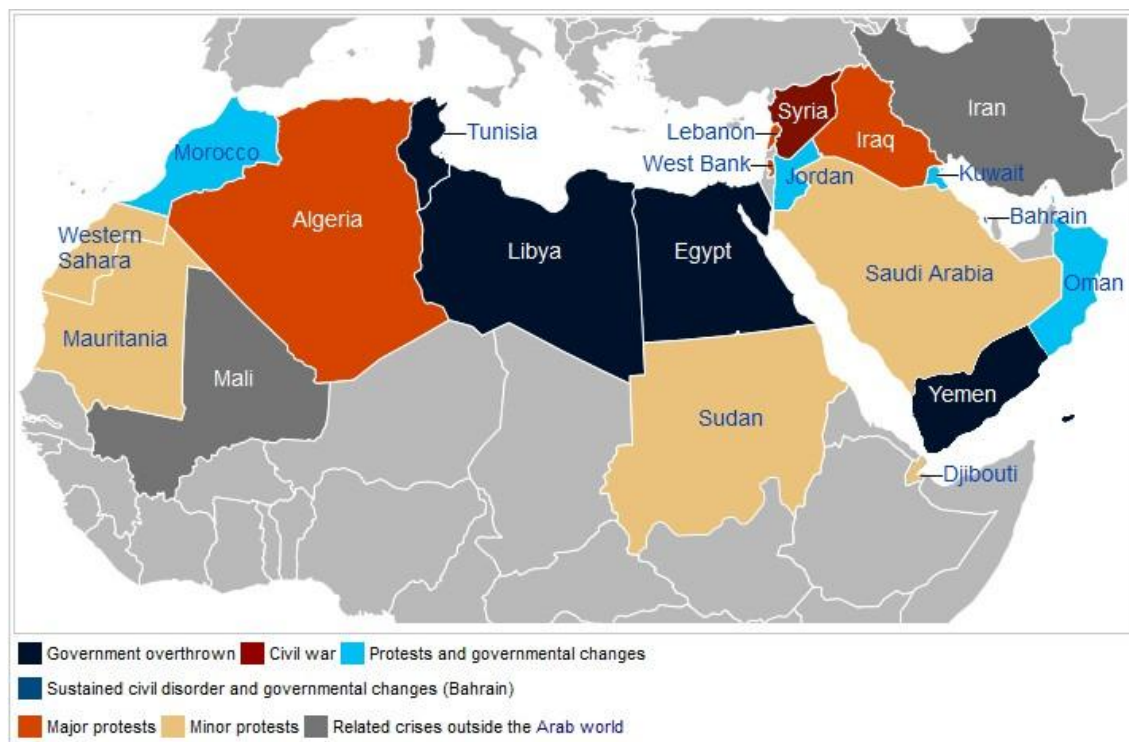
Seznam příloh

Příloha 1: Mapa nepokojů v arabských a okolních zemích

Příloha 2: Ukázky tóbů

Příloha 3: Pokrývky hlavy arabských žen

Příloha 1: Mapa nepokojů v arabských a okolních zemích

Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/Arab_Spring, 20. 4. 2013

Příloha 2: Ukázky tóbů

FASHION

BALANCE Created by taking the ghutra at symmetrical lengths on the shoulders and then throwing the ends over the head to create the shape of a scale when viewed from the front

Kuwaiti
Kuwaiti kanduras, noted for their use of high quality material, feature a one button collar with a slim fit

MUSSAR A hat worn by Omanis, unlike the ghutra found in the rest of the GCC, embroidered with colourful patterns and personalised details

Omani
Omani kanduras are collarless with short loose tassels attached just above the breast. Often colourful

BUTTERFLY An easy, elegant and flexible look allowing for free movement of the neck, unlike some of the more complex, starched designs

Bahraini
Bahraini kanduras are loose fitting with a soft shirt collar. They feature occasional details like shirt pockets

Know your thobe

Play spot-the-GCC-National with our handy guide

COBBA Heavily starched and stiff to achieve this imposing look, inspired by the venomous snake

Qatari
The material of a Qatari kandura is often shiny and occasionally has a long and stiff tassel or shirt pocket

TEACHERS Over the shoulders, easy to achieve – a common choice for teachers

Emirati
Emirati kanduras have no collar. They have a long loose tassel and matching embroidery on the sleeves

BINT AL BAKKAR Tough to master but a great look. Complimented here with a red and white checkered ghutra

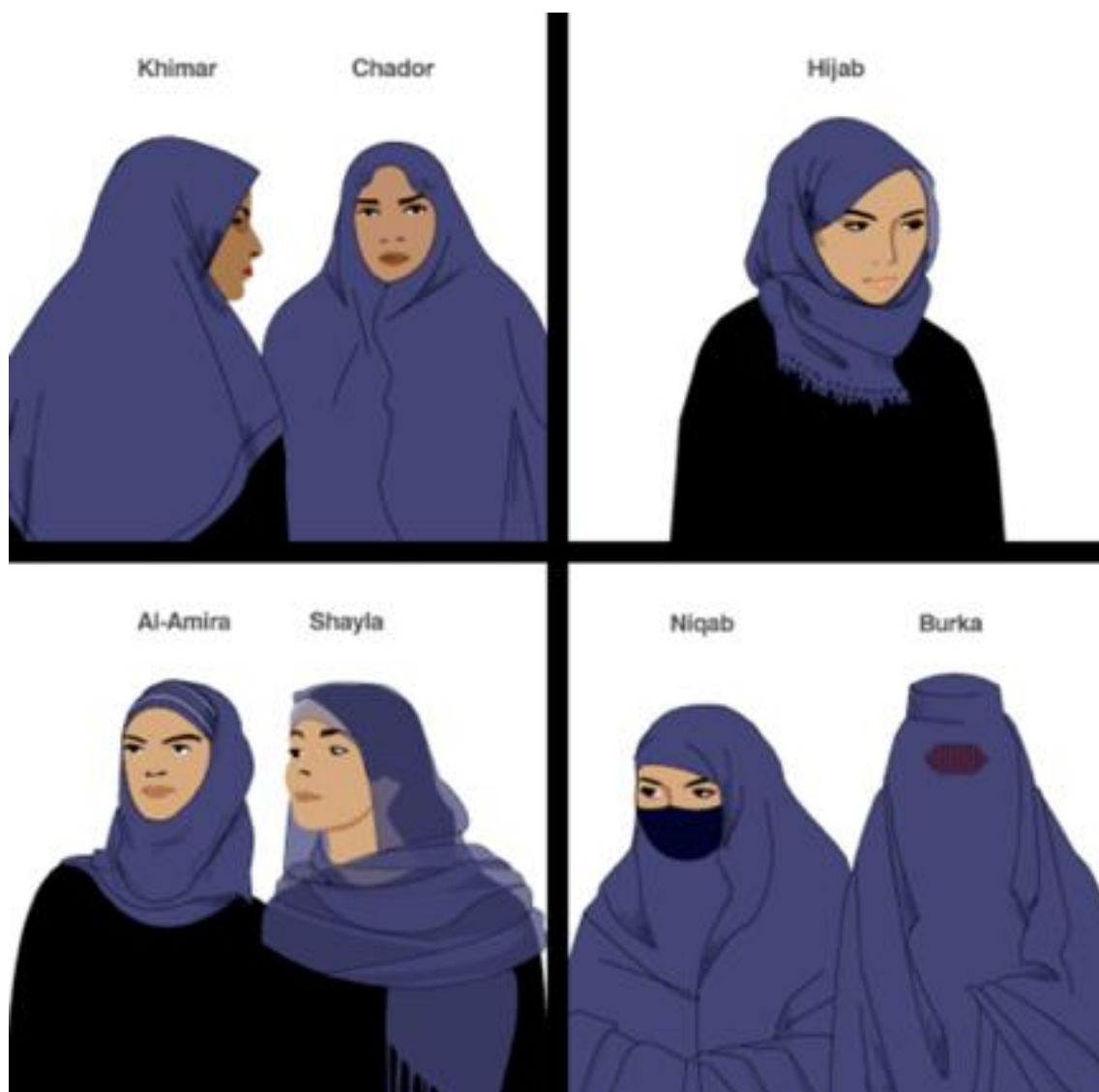

Saudi
Saudi kanduras are tight fit with a two button collar with shirt sleeves made to have cufflinks

ILLUSTRATOR — Liz Ramos-Prado

Zdroj: <http://thewanderingokie.wordpress.com/2012/01/>, 20. 4. 2013

Příloha 3: Pokrývky hlavy arabských žen

Zdroj: <http://thewanderingokie.wordpress.com/2012/01/>, 20. 4. 2013